

HIRSCH TESTVÉREK

Raktár:
BÉCSBEN
L., Graben, 28
a Magnet-hez.

BUDAPESTEN,
Váci-utca 3. sz.

Raktár:
KARLSBAD
Grand Hotel
Pupp.

ujjonnan nyitott divatruháza

megtekintésére, (mely látványosságot képez)

a magas körök, valamint a n. é. közönség tisztelettel meghívottnak.

Kis kivonat a nagy képes árjegyzékből:

Bel- és külföldi női ruhakelmék a legdivatosabb és legpompásabb kivitelben, duplaszélű 35 krtól feljebb a legfinomabb fajtákig. Legfinomabb Derby borkesztyűk 3 záróval párja 1 frt 30 kr. Valódi színű (kezesség mellett) fil d'écosse harisnyák 75 krtól feljebb a legfinomabb selyem harisnya-félékig. Legújabb párisi strucztoil-toque-ok 6 frt 50 kr. Legdivatosabb női- és gyermek-kalapok, sapkák, eső-köpenyek és derekak legújabb minta szerint stb. stb. Női tricót-derek újdonságok 3 frt 50 krtól feljebb. Legdivatosabb selyem-nyakkendők 50 krtól feljebb. Gyönyörű fűt- és leányka tricót-öltönyök 2 frt 90 krtól feljebb. ^{3/4} nagyságu valódi Himalaja-kendők, legdivatosabb kivitelben darabja 4 frt 25 krtól feljebb. Legújabb párisi színházi legyzők 1 forinttól feljebb. Val. színű urali és női zsebkendők, legújabb mintákban 20 krtól felj. Dús választék urali divat-czikkokban, valódi angol esőköpenyekben, selyemernyőkben 3 frt 50 krtól feljebb. Känguruh-keztük párja 1 frt 30 kr. ^{3/4} uti plaidok 4 forint 50 krtól feljebb. Utí pluche-takarók 8 forint 50 krajczártól feljebb. Gyári raktár panlag-, salon- és fűtő-szőnyegekből 20 krtól feljebb, valódi perzsa- és smyrna-szőnyegek stb. stb. Csipkefüggönyök, 4 méter hosszú tuniszi portierek, 1 rész 1 frt 75 krtól feljebb. Valódi chemilla-függönyök, ^{3/2} méter hosszúak, a legpompásabb mintákban, részenként 4 frt 90 kr., hasonló asztalkendők 2 frt 50 krtól feljebb. Disz-czikkok stb. **A legolcsóbb szabott órák minden egyes órában láthatók.** Nagy képes árjegyzékünk, valamint a legújabb nőruha-kelmék mintái kívánatra bárkinek bérmentve küldetnek. 10 forintot meghaladó megrendelések bérmentve szállítottnak.

Este villanyvilágítás.

Nehéz hallást

mindenmemórossz hallást, különösen makacs és idült eseteket, gyorsan és tartósan gyógyít a hallást győztető készületek német bír. sz. 39814, angol sz. 5836. — Kozalebbit:

J. C. Steinbrück, Berlin, NW. 21, Spenerstrasse 9.

Számos bizonyítvány, a többek közt: „Nyolcz év óta szenvedett leányom nehéz hallásban. Használtam tehát a készüléket is, és legnagyobb örömmel beismertem, hogy leányom, úgy mint azelőtt, jól hall.” Berlin, 1889 augusztus havában.

Jaenike A., szolg. k. vasuti felügyelő. Kleiststrasse 40. Mint legújabb ajánlatik: a veselesnél majdnem láthatatlan egyszerű és villamos halló-készületek (mikrofon).

Földművelhetlen legjobb, orvosilag ajánlott enyhítő-szer **hökhurut, rekedtség és hurut** esetében Kiszáradt a gyár-ból, Lipcséből, 3 frt 50 kr. 4/1 palackért, v. 1 frt 25 1/2 palack-ért beküldése mellett bérmentve Ausztria-Magyarország, Csehország stb. bármely helyére. 4212

1847 óta, tehát több mint 40 éve, hogy a legnagyobb sikerrel alkalmaztatik a Németország első orvosi kollegiuma által megvizsgált s kitűnő használhatósága miatt a magas helytartóság által Magyarországon szabad. WEBER-féle

Köszvény-vászon

köszvény, csúsz, tagszagatás, keresztcsont-fájás, vörheny, mell-, hát- és derékfájdalmak, lábköszvény, csípőfájdalom és ischias stb. ellen, mindenmemó gőresők, a kezek és lábokban, különösen göröcsök erek, dagadt tagok, fejemódások és oldalszurások biztos eredménnyel gyorsan gyógyítottatnak ezen gyógyhatásos köszvényvászon által. Egy csomag ára 1 frt 5 kr., kettős erejű, nehezebb bajoknál alkalmazandó 2 frt 10 kr.

Valódi csak akkor, ha a melléti védjegyvel el van látva. Dr. Baron párisi általános sebgyógyász mindenféle sebekt, gonyedések és daganatok, körömgulandások, égések, bármilyen sérülések, harapás, zúrák, ütés, vágás, tyúkszem, lagya stb. ellen. — Egy köcsög ára a használati módszerrel együtt 70 kr., kisebb köcsög 35 kr. Valódián kapható: Budapest, király-Török J. gyógyszerárban utca 12. szám a.

A NÉPHUMOR A MAGYAR IRODALOMBAN.

Irta IMRE SANDOR.

Kiadja a Kisfaludy-társaság.

Ára füzve 1 frt, vászonba kötve 1 frt 40 kr.

Franklin-Társulat nyomdája. (Budapest, Egyetem-utca 4. szám.)

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

BRAUSWETTER JÁNOS SZEGEDEN

cs. kir. és m. kir. szab. chronometer és mőrás, földalója az első egyedüli kulcs nélküli fől-huzható remontoir inga-órának stb. stb.

ORÁK 10 ÉVI JÓTALLÁS NELLETT ARANY ÉS EZÜST ÉKSZERTÁRGYAK RÉSZLETFIZETÉSRE Kiténtetve London 1871. Kecskemét 1872. Bécs 1873. Ujvidék 1875. Szeged 1876. Paris 1877. Székesfehérvár 1879. Budapest 1885.

Levélbeli megkeresésekre pontosan válaszoltatik. Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pont. eszközöltetik.

Magyarhon első, legnagyobb és legjobb hírnevű óráüzlete.

A „Franklin-Társulat” kiadásában Budapestben megjelent s minden könyvüzletnél kapható:

Zöld Könyvtár.

(Csinos, zöld vászonkötésű kötetekben.)

- Boross Mihály válogatott kisebb munkái.** 2 frt.
Fáy András eredeti meséi és aphorizmái. Negyedik kiadás. 1 frt 60 kr.
Györfly Iván. Tréfás versek. Humorgyöngyök gyönyörökötétő gyűjteménye. 80 kr.
Hufeland Kristóf Vilmos dr. Makrobiotika vagy hogyan hosszabbíthatjuk meg életünket. Dr. Kleneke átdolgozása nyomán, ford. Kemény Fülöp. 1 frt 60 kr.
Jókai Mór válogatott beszélei. Második kiadás. 1 frt 60 kr.
Tartalom: I. A Bárdy család. — A jó öreg aszony. — A kalózkirály. — Petky Farkas leányai. — Bacsó Tamás. II. A Hargita. — A khánok utódja. — Történetek egy ócska kastélyban. — Valdivia.
Kane a sarkutazó. A második Grinnel-expedíció sarkutazása Dr. Kane E. K. műve után. Bevezetéssel ellátva. 1 frt 60 kr.
Kisfaludy Károly válogatott munkái két kötetben. A költő arcképével. II-ik kiadás. 1 frt 60 kr.
Versek és elbeszélések. — Színművek.
Kisfaludy Sándor összes regéi. A költő arcképével. 1 frt 60 kr.
Tartalom: I. Előszó. — Caobánca. — Tátika. — Somló. — Doboz Mihály és hitvese. — A szent-mihályhegyi remete. — A megboszult hitszegő. — Gyula szerelme. II. Kemend. — Döbrönte. — Szigliget. — A somlói vérszűret. — Esegvár. — Mecz bán. — Frangyepán Erzsébet. — Balassa Bálint. — Viola és Pipacs vagy hamis barát.
Knigge Adolf br. Érintkezés az emberekkel. Fordította Nagy István. 1 frt 80 kr.
Kulifay Ede. Magyarország története. A legrégebb időkől korunkig. 1 frt 60 kr.
Kulifay Ede. A szabadság hősei és vértanúi. Lapok a magyar történelemből. 1 frt 60 kr.
Legouvé Ernest. Atya és fia a tizenkilencz században. Fordította Feleki József. Gyermekek és serdülő-kor. Ifju-kor. 1 frt 60 kr.
Magyar közmondások gyűjteménye. Különös tekintettel az életbölcsekre és a nevelésre. (Több mint haterazet közmondás.) Rendszerbe foglalva Almásy János. 1 frt 40.
Mathews Vilmos dr. Hogyan boldogulunk? Fordította és jegyzetekkel ellátta Polgér. 1 frt 60 kr.
Német beszélek. Irta: Ebers György Heysel Pál, Spielhagen Frigyes, Stifter Adalbert, Storm Tivadár, Zachokke Henrik. 2 frt.
Orosz beszélek. Első kötet. Irta: Puskin S., Gogol M., Krylov J., Dostojevszkij T., Turgenyev I. 2 frt.
— Második kötet. Irta: Gogol Miklós, Kochanovszkyné, gróf Sollohub, gróf Tolstoj L. N. 2 frt.
— Harmadik kötet. Irta: Turgenyev Szergejevics Iván. 2 frt.
Pestalozzi Henrik. Lénárd és Gertrud. Magyarította Zsengery Samu. A szerző életrajzával. 2 frt.
Könyves Tóth Kálmán. Falusi történetek. 1 frt 40 kr.
Tartalom: Nemzetes ur ördöge. — Javasz szony keresztlány. — A keresztlevél. — A honvéd árnya. — Hitelné asszony és kedves férje. — Tökési Bácsi és mostoha fia. — Újmódi Zsófi. — Szegény teensz szony. — Karácsony angyala. — A pént árnyéka. — Rebeka, a szegény zsidóleány. — Miért nemult el a vörös kakas. — Süpönyél a házasságrontó. — Az ellilant höneg vagy hová lett a februárius. — Csak neháza hajszál. — A vasuti ór. — A szél hozta a víz vitte.
Tündérmesék. A legkedveltebb gyűjteményekből összeállítva. Negyedik kiad. 80 kr.
Wieland. Az Abderiták. Ford. Farkas Albert. 1 frt 40 kr.

AZ IPARTÖRVÉNY MAGYARÁZATA.

A földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterium hivatalos adatainak felhasználásával

IRTA

Dr. BALLAGI BÉLA.

Magában foglalja az 1884. XVII. törvényezikk végrehajtása iránt kibocsájtott összes miniszteri rendeleteket, s elvi jelentőségű határozatokat.

Ára füzve 2 frt 50 kr.

E művet a földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar kir. miniszter úr f. évi 24954. számú rendeletével valamennyi ipartestületnek, kereskedelmi és iparkamarának megszerzés végett ajánlotta, valamint felhívta az összes törvényhatóságokat is a szoban levő könyvnek terjesztésére.

VASÁRNAPI UJSÁG

38. SZÁM. 1890.

BUDAPEST SZEPTEMBER 21.

XXXVII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 •

Csupán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt félévre — 4 •

Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt félévre — 3 •

Külföldi előfizetésekhöz a postai- és megfizetési viszonyok is csatolandó

KÁROLI GÁSPÁR.

1529? — 1592.

Közelebbi ünnepek ült e hó 14-én Magyarország két nagy felekezete Abaújmegye Göncz községében, háromszáz éves fordulója alkalmából annak, hogy a Szent-írás teljes szövegében magyar nyelven is megjelent. Az ünnep, mely a teljes Biblia első magyar fordítója, Károli Gáspár egykori gönczi lelkész, Mátyr Lajos által készített és ércebe a Schlick-féle gyár által öntött szobrának leleplezésével járt, első sorban felekezeti jellegű volt ugyan, a mennyiben a szobor költségeit a protestáns felekezetek hívei gyűjtötték maguk között, s az ünnep megünneplésére is leginkább a protestáns felekezetek egyházi és világi kitűnőségei jelentek meg nagy számmal. De ki merné tagadni, hogy azért ez ünnepe az egész magyar nemzet a magának tekintheti; mert nincs az egész magyar irodalmának olyan könyve, melynek a magyar nyelv elterjesztésében, pallérozásában, s ez által a magyar nemzetiség fontartásában és megszilárdításában csak távolról is oly érdeme lenne, mint a Károli Gáspár által magyarra fordította Bibliának volt.

Bizvást elmondhatni, hogy e könyvnek irodalomtörténeti és nyelvészeti érdeme semmivel sem csekélyebb, mint a melyet annak az egyház a keresztény hit megszilárdításában és a vallásosság elterjesztése körül tulajdonit. S méltán foghat el bennünket csodálkozás, hogy irodalmunk és nyelvünk történetírói a Károli Bibliájának ezt a rendkívüli érdemét a legújabb időkig alig vették észre, s kézikönyveikben, melyekben annyi írónak és fordítónak annyi gyöngébb művét ismertetik szélire: arról a könyvről alig emlékeznek meg, melynek nyelvi szépsége, tösgyökeres magyarsága s a magyar nyelvet annyira jellemző sajátos ritmusa annyi nagy írónak volt első irodalmi nyelvmestere, s melynek hatása világosan fölismerhető épen azon írónk stílusán, a kik a legördülékenyebb, legnépiesebb, legzamatatosabb magyarságuk által váltak nyelvünk mestereivé s az olvasó-közönség kedvenceivé. E Bibliából merítették művészetük bájának grammatikákba nem foglalható, szintaxisokból meg nem tanulható titkait.

Azért mondhatjuk egész bátran, hogy a gönczi ünnep jelentősége nem fér meg a felekezeti-ség határai között: azt magyar nemzeti általánosság illeti meg, s elhalt hőst a nemzeti elismerés koszorúja; mert irodalmunk nagyjai közt

KÁROLI GÁSPÁR EMLÉKSZOBRA GÖNCZÖN. Mátyr Lajos szobornőve. — Fénykép után metszette Morelli.

nek volt kenyéradó könyve, hány családnak leg-
jobb házi barátja, a nép lelki tápláléka, sok időn
át egyedüli olvasmánya! S mi háromszáz hosszú
év alatt annyi fáradságot sem vettünk magunk-
nak, hogy a ki magyar népünknek a lelki kincsek
a kimeríthetetlen tárházát hozzáférhetővé tette,
egy emlékjellel megtiszteljük, sőt még az életére
vonatkozó adatokat sem tudtuk teljesen és hite-
lesen egybeállítani.

Legalább az, a mi Károli életének első szakára
vonatkozik ma is homályban van előttünk. Nem
tudjuk biztosan sem származását, sem születési
helyét, sem családi nevét. Csak sejtjük Bod Pé-
ternek, a «Magyar Athenas» szerzőjének, egy ho-
mályos megjegyzése után, hogy Nagy-Károlyból
«vette eredetét» s származási helye után nevezte
el magát, valószínűleg külföldi tartózkodása alatt,
Caroli-nak. Születése évét Czwingter, Lampe
s utánok mások 1529-re teszik, de állításukat
nem támogatják hiteles adatok. Hol kezdte, hol
folytatta tanulmányait, Nagy-Váradon-e vagy
egyebütt, s járt-e Helvéziában és Argentínában,
mint Bod Péter mondja, az mind csak gyanítás.
Egy biztos adatunk van csupán tanulása éveiből:
a vittembergai egyetem tankönyve, hol az
1555—6 évi diákok névsorában előfordul az ő
neve is: «Caspar Carolus Pannonius», a miről
megtudjuk, hogy Luther barátjának, a nagy tu-
domány Melanchtonnak, volt növendéke, s élet-
írói szerint külföldön annyira kiképezte magát,
hogy a legkitünőbb magyar bölcsész, nyelv- és
hittudós, Isten igéjének ékesen szóló hirdetője
lön, ki mind a Szent-írásban, mind a nyelvekben,
mind az egyházi atyák írásaiban kiválóképen jár-
tas vala.

Élesebb körvonalakban csak akkor jelenik
meg alakja előttünk, mikor 1560-ban első pap-
jává választja a gönczi eklézsia, hol oly hatal-
mas hitközség alakult, mely egész 1695-ig ket-
tős papságot tarthatott. Göncznek ő előtte első
protestáns lelkipásztora Benczédi Székely István
vala, ki zoltár-fordításai és magyarázatai, külö-
nösen pedig «Floria mundi» című munkája ál-
tal országos híre emelkedett s némelyek szerint
a teljes Biblia lefordításának eszméjével is fog-
lalkozott. Paptársai közül Radics Gáspár és
Husztli Imre nevét őrizze meg a krónika. Lelki-
pásztori működéséről alig tudunk valamit, de a
gyülekezet békéje és jóléte, «az atyafiaknak
egynás között szeretetben való békés lakozása»
azt tanúsítja, hogy éber volt a pásztor, hathatós
az ige és nemes volt a példa, mely az Úr ügyét
szolgáltatta közöttük.

Hogy valóban jó pap volt, mutatja az s, hogy
ő alatta virágzott a gönczi iskola, melynek Pelei
János volt a rektora, s melynek híre oly nagy
vala, hogy Szenczi Molnár Albertet, a reformáció
e kiváló alakját, a messze Nagy-Győről odavon-
zotta.

Ruszkai Dobó Domokos, Istvánának, az egr
hősnek testvére, volt Károlinak egyik lelkes
pártfogója, kinél a törökök által Gönczről kiszorítatva,
Szatmárt menedéket talált, s kinek ő
aztán kettős munkáját ajánlotta ily cím alatt:
«Keet Koeny».

Minden országnak és Kyralknak io Es Gonoz
szerecsieknek okairul: melybe megerthetni, mi
az oka az Magyarorzágnac is romlásának es fejedel-
meknek szerecselenségeknec.

Es:

Miczoza ielenségekbol esmerhetivo meg, hogy az
istenec Iteleti kozel vagion.
Gaspar Caroli, Goenci Plebanus által. Deobroe-
coembe. Nyomatata, Mihál Töröc. MDLXIII.

E könyv 186 számozatlan lap, 8 ad rét, s
egyetlenegy példánya létezik ma már a magyar
nemzeti muzeum könyvtárában.

A dedikációban szerző arra kéri patrónusát,
hogy vegye e neki ajánlott könyveket jó neven.
Ha Isten megtartja, rövid nap alatt nagyobbakat
beoszt ki Dobó neve alatt. Ha beosztott-e ki?
irodalomtörténetünk nem tudja, s így Károlinak
ez eddig egyetlen irodalmi hagyatéka — a biblia
fordításán kívül. De ez egy munkájából is egy
hívó lélek mely vallásossága, egy életbölcs élet-
tápasztalát, egy az emberiséget szerető kereszt-
tápasztalát és egy hazája romlásán, nem-
zete szerencsétlenségén busongó magyar hazafit
keserve tör elő. Oly szomorú a kor, melyet élet-
híven fest, oly reménytelen a jövő a három da-
rabra tépett magyar hazában... olyan zürzav-
ros maga az európai láthatár is, hogy kény-
telen abban, mit kötötte tapasztal, az utolsó ítélet
közelségének jelenségeit szemlélni.

E műve is elég bepillantást enged lelki vilá-
gába, s bár magáról keveset beszél, életének né-
mely körülményeit is megismerhetjük belőle.
Igy bizonyos, hogy nős volt. talán családos is.
Tán kétszer is nősült, legalább 1587-ben meg-
kérte a kassai Szűcs Györgyné leányának kezét,
a mi erősen kétségessé teszi, hogy 1529-ben
született volna.

Nagy tudománya és ritka képességei csakha-
mar fölébe emeltek társainak, s esperese lett a
kassa-völgyi reform. egyházaknak, számra nézve
108 anya, és számos leányegyháznak, a mi nem
csekély gondot okozhatott neki, tudva azt, hogy
a protestáns egyházak akkor voltak még a szer-
vezkedés stádiumában, s azon kívül, hogy tisztá-
zni kellett köz- és magánjogi számtalan vonat-
kozásait az államhoz, a katolikus egyházhoz,
a patrónushoz, földesurhoz, saját hűvekhez és
hatóságokhoz, egymással is villongásban állt a
lutheránus és református felekezet, közös harcra
is szállt az unitárius szakadárság ellen.

Károli 1565-ben egyházmegyéje papjait saját
egyházába, Gönczre, zsinatba hívta, az egy-
ház külső szervezése, a hitegység megszilárdí-
tása, a lelkesek hivatali hűségére buzdítása s az
eretnekség elleni védekezés céljából. A zsinat
össze is gyűlt, bíráló alá vette szent-háromság
tagadásával vádolt Egri Lukács hitvallását, ki
ugyan igyekezett homályos kifejezések alá rej-
teni a szent-háromságról való nézetét: de a nép
előtt tartott predikációi annyival inkább össz-
hangzottak az unitáriusmussal. A gönczi zsinat
21 czikket hozott. Utóbb Kassán is zsinat tar-
tatván, ott Egri előszóval is előadta, de írásban
is beterjesztette hitvallását és kívánta, hogy
czáfolják meg. A zsinati atyák teljesítették ké-
relmét s aztán egy hitvallást szerkesztettek
«A felső magyarországi egyházak hitvallása —
czím alatt — melyet a kassai zsinatban írtak és
kihírdettek.» — Egri Lukácsot is felszólították
még egyszer, hogy állítsa alá vonja vissza és a
zsinat hitvallását írja alá. Midőn pedig ezt meg-
tagadta: Schwendi Lázár csász. tábornok Egri
Lukácsot, mint nyilvánosan megzsfolt arianus
eretneket, börtönbe vettette, honnan csak akkor
szabadult ki, midőn az ő zsinatoknak a szent-
háromságról szóló hitvallásait a nagyváradi
kath. püspök kívánatára aláírta.

Károli Gáspárnak legnagyobb érdemei alköt-
tása a Szent-írásnak első magyar teljes fordítása
volt, az u. n. Vizsolyi Biblia, melynek létrejötté-
ről maga az előző tájékoztat bennünket.

«Az Isten egyaránt minden rendbeli embert akar
idvezíteni... Azért az apostoloknak a sok nyelve-
ken szólás ajándékát adta az első pünkösdkor,
hogy az ő neve sok nemzetiségek nyelvén predi-
káltassék.

«A rómaiak azért fosztják meg a Biblia-olvasástól
a községet, hogy az ő tudomány hamissága meg
ne ösmertessék a községtől... Soha azért a fejedel-
mek nagyobb jót nem cselekedtek a községgel,
mintha őket nagy lelki rabságukból kiszabadítván,
az Istennek igéjét közönséges nyelven predikáltat-
ják és arra gondolj leszen, hogy az közönséges nyel-
ven mindennek kezében forogjon, hogy mind olvas-
hassák. — A pápisták csak arra a latin fordításra
akarnak szoritani, mely «Vulgata editionak» nevezte-
tik. Mi ahoz nem kötelezzük magunkat, hanem a jámbor
tudós embereket és azoknak görög nyelvre for-
dítását, kérdezzük meg... E mellett kicsoda tilt-
hat meg bennünket, hogy az ő-testamentom köny-
veim a zsidó betűt (szöveget), az új testamentomnál
a görögöt ne tekintsük.»

Ezután szemére veti a magyar nemzetnek,
hogy eddig Isten igéjével, vagyis a Biblia ma-
gyarra fordításával nem gondolt.

«Nem tudom, ha a predikátorokat vádoljam-e —
mondja Károli Gáspár, — vagy a fejedelmeket? Bi-
zony Heltsai Gáspár munkája (Biblia-fordításai) és
az Méliusz Péteré bizonyoságot tesz arról, hogy talá-
latait volna olyan azelőtt, is, kik a munkát nem
restelték volna, ha a fejedelmek arra gondot viseltek
volna... A fejedelmek azonban még csak arra sem
viseltek gondot, hogy a magyar nemzetiségnek sok
szép nagy dolgának vagy eszékeleteinek történetét
megiratták volna? Volt darabonként a biblia-
nak valami része magyarra fordítva, de mindenestől
fogva egészben ez ideig (1589) az mi országunkban
az mi nyelvünkön nem volt, hanem a kegyelmes
Istennek jó kedvéből most mégyn ki egynehány
nevezetes jámbor istenfélő nagyságos uraknak intési,
törökdedők és költésők által, kik annyira nem
igyekeztek e dologban a világi híre és tisztességre,
hanem csak Isten tisztességére... hogy a magok
nevét is nem akarták ide beírni...»

Saját munkásságáról ezeket mondja:
«Az Isten nevét segítségül híván, jámbor, tudós,

atyafiakkal, kik nekem a fordításban segítségül vol-
tak, meg nem szüntem addig, míg nem véghez vit-
tem a Bibliának egészen való megfordítását, mely-
ben munkálkodtam közel három esztendeig fáradsá-
ggal, testi töredelemmel, de oly buzgósdgos szere-
tettel, hogy én egy szempillantig ezt a munkát el
nem untam, hanem nagy serénységgel és szeretettel
munkálodtam, míg el nem végeztem azt.»

A fordításhoz 1686-ban fogott Károli Gás-
pár. A szöveget versenkint fordították; a részek
fölé pedig kitétték a tartalmát is, hogy a mit
keres az olvasó, hamar megtalálja. A fordításban
a mennyire csak lehetett, éltek az igaz magyar
szóval.

Károli Gáspár biblia-fordító munkásságáról
necsak maga emlékezik meg, hanem egy szem-
tanu is, a zoltár-fordító Szenczi Molnár Albert,
ki eként ír arról: «Jól emlékszem reá, mely is-
teni félelemmel és becsületességgel kezdett az
első kibocsátáshoz... Mert előtte állottam egy-
kor, midőn tanácskoznék Pelei Jánossal, az ő
schola-mesterével, az ő szeniorságához tartozó
atyafiaknak (egyházmegyéje lelkipásztorinak)
összegyűjtése felől a közönséges könyörgésre az
elkezdett dolognak jó előmeneteleért.» «Es mi-
kor már ez a könyv nyomtatattának is, egyné-
hányszor hallottam, hogy fohászodván, eképen
szóla: «Csak az Isten addig éltessem, míg a
Bibliát kibocsáthatom, kész lesznek meghalni és
a Krisztushoz költözni.»

Károli némi aggodalommal tette közzé az
első teljes magyar Bibliát. Aggodalmának az
«Előjáró beszéd»-et követő sorokban eként ad
kifejezést:

«Bizonynyal tudom és semmit sem kétel-
kedem, hogy ezen mi munkánknak, minek
utána emberek közé az kimegyek, sok irigye és
sok rágalmazója leszen. Mert miképen az testet
követi az árnyék, azonképen a virtust az az a jó-
ságos cselekedeteket követi az irigység. És a kik
az rágalmazásra születtek, mivelhogy a más em-
ber munkájához, vagy cselekedeteihez hasonló
nem cselekedhetnek, ha különben annak nem
árthatnak, rágalmazzák azt. Mindazáltal senki-
nek sem irigységével, sem rágalmazásával nem
gondolok; mert az Isten és az én jó lelkiösme-
retem nekem bizonyosságom, hogy nem egyebet,
hanem a nagy Istennek tisztességére, s az ő há-
zának épületére néztem a dologban.» Annak
okáért minden keresztény olvasót kér, hogy
munkájáért ne rágalmazzák, meg ne keserítsék,
hanem nagy isteni félelemmel és hálaadással
vegyék és olvassák e magyar nyelvre fordított
Bibliát; netalán fordításbeli hibáit jegyez-
nek meg és őt intsek meg, hogy a mig Isten e testben
tartja, megjobbithassa. «Szabad mindennek az
Isten házába ajándékokot vinni... én azt viszem,
a mit vihettek, t. i. magyar nyelven az egész
Bibliát.»

Nem is akadt bántalmazója a jezsuita Káldi
Györgyig. Ez, hogy saját biblia-fordításának ki-
adását igazolja, azt mondja, tovább is lehetett
volna nemzetünk magyar Biblia nélkül, de mint-
hogy a keresztények a Biblia méltóságos nevét
kedvelik, lefordította ő is a végre, hogy a ma-
gyarok megegyezzen a Károlinak hamisan for-
dított Bibliáját, az őt olvassák. Károli for-
dításának azonban 1875-ig 71 kiadása jelent
meg; ellenben a Káldi fordításának mindössze
kettő.

Azon jámbor tudós atyafiak közül, a kik Ká-
rolit a Biblia lefordításában segítették, csak a
Pelei János schola-mester nevét ismerjük. Na-
gyobb a száma azon «kegyes pártfogóké», a kik
kinyomatását és megjelenését lehetővé tették, s
kik között első sorban említenők Peterffy, Bá-
thory István és neje Homonnai Drugeth Fru-
zina, Rakóczi Zsigmond, Drugeth István, Má-
gocsy Gáspár. A biblia nem Gönczön, hanem a
sokkal nyugalmasabb fekvésű Vizsolyban nyo-
matott, mely Báthory István országbíró családi
birtokaihoz tartozott.

A nyomdát itt előbb egy alkalmas telken állí-
tották fel, később a szomszédos földesurassági
épületbe vitték; azonban Károli Gáspár nem
vélvén ott sem elég biztonságban, a vizsolyi
templom szentélyéhez, — mely templomot a
hussziták góth modorban építettek, — egy mai
napig meglévő kisebb hajlékot építtetett, mely
kezdetben a Biblia példányainak raktárául, ké-
sőbb pedig a zavargós háborús időben a nyomda
rejtekeül szolgált.

A nyomdász, ki a vizsolyi Bibliát nyomta,
Mankovitz Bálint volt. Hihetőleg a szomszéd-
os Lengyelországból származott, hol 1538. óta

A GÖNCZI REFORM. TEMPLOM ÉS ISKOLA.

Krakkóban több magyar könyvet nyomtak, s
igy hihetőleg ott tanulta meg a magyar nyel-
vet is.

Mankovitz vizsolyi nyomdája nem épen affele
kézi vándor nyomda volt, hanem derekasan
fől vala szerelve. Legelső terméke a Károli Gás-
pár Biblia-fordítása volt, mely Mankovitz Bálint
nyomatásai által Visolban kezdetett bőjtélő szom-
baton, azaz 18. napján bőjtélő havának 1589.
esztendőben. És elvégeztetett Istennek kegyel-
mességéből, 30. napján Szent Jakab havának,
Krisztus urunk születése után anynyi esztendő-
ben 1590. kiből dicsértessék az Úrnak áldandó
szent neve mind örökké, Amen.» Mankovitz nem
tudott jól magyarul s így sok sajtóhiba támadt:
minélfogva ezekért «Tipographus lectori» czim
alatt bocsánatot is kér az olvasótól.

Csak két esztendővel élte túl Károli az ő nagy
munkájának megjelenését. Az «istenes vén em-
ber» lelke 1592-ben az égbe szállt. Porhüvelyét
a gönczi templom déli tájékán hantolták el a szer-
ető hivi. Sirkövére e sorokat írták:

«Patria Karolium, Hospitium Viteberga, Ca-
thedra, Et Tumulus, magno, Gönztia terra, Viro
est.»

Szirmai Antal 1808-ki magyaritása szerint:
Néki hazát Károl. Witteberga tanitVa ne-
Vet s hirt, Göncz papi székbe VIVén Végte-
Metőt is adott.»

A földesúr, gróf Csáky eladta Gönczöt a je-
zsuitáknak, s ezek 1695-ben elfoglalták a refor-
mátusoktól a templomot s állítólag feldúlták
Károli sírját, mely fölre ma, háromszáz év múlva
emlékszobrot emel a hálás kegyelet, s a lenn por-
ladónak elismerést és igazságot szolgáltat népe-
nek művelődési történet, melynek ő egyik leg-
nagyobb hatásu alakja volt.

KÁROLI GÁSPÁR SZOBRA ELŐTT.

Fordits — az Úr Szent Lelke által

Telis-tele írt lapokon:

És nap-világgal, mécs-világgal,

Szent ihletés a homlokon,

Ird — a hogy írva ott találd,

Hozzá ne tégy, sem el ne végy —

Egy életed és egy halálad,

Te a lélek tolmácsa légy!

Fordits — mit Istenkéz jegyzett fel

Kő-lapra ott, Hóreb hegyén,

Csak írd, nem reszkető kezdeddel,

Ne bánd te, hogy a nyelv szegény —

Mit Isten, kő-táblák irván,

Mózesnek villám közt ada:

Szivekbe lesz az vése nyilván

S örökre — a Törvény szava!

Fordits — Józsepe győztes harcát,

Debra büszke énekét,

Sámson fénylő — s Ruth szende arcját,

Jób a mint megkísértették —

FURNICA, VAGY A HANGYÁK

KIRÁLYNŐJE.

Kárpáti legenda.

Irta: CARMEN SYLVA.

(Vége.)

Szokása volt Vioricának későbbben terni pihe-
nére, mint a palota többi leköi, mert szerette
saját szemével megvizsgálni a hangyák fészkeit,
s felügyelni arra, hogy elég puhák-e kis levél-
ágyaik, miközben fölemelte virágfüggönyeiket s
újjahegyén apró Szent-jános-bogarart tartva, sze-
retettel nézett a fiatal hangyákra.

Rendesen alig fektette aranyoszloka fejét ván-
kosára, már csöndes álomba merült, de most
nyugtalanul hánykódott jobbra-balra és nem
talált nyugalmat; hajával játszadozott, hosszú
fonatait jjai úkőrül csavarva, fölkelte ágyáról,
meg újra visszafeküdt, de nem jött álom pil-
láira. A levegőt forrónak és fojtónak találta s
vágott az erkélyre menni, de félt, hogy mozgó-
lódását észreveszik, és szigorú törvény volt arra,
hogy a ki alkonyat után kimarad, számüzessék
a társaságból. Mikor hajnalodott, Viorica kelt
föl legelsőben s nagyon meglepte a hangyákat
azzal, hogy azonnal munkához fogott, hogy az
egyik lakosztályt kijavítsa. Még önmagának sem
merte megvallani, hogy munka közben szemei
folyton az erdő felé jártak, hogy lássa, nem me-
rül-e fel valaki a távolból, meg hogy füle min-
den új hangra éberben figyelt. Alig fejezte be
munkáját és ment vissza kamrájába, egy cso-
port hangya rontott elé, ijedten kiáltozva: «A
gonosz halandó, ki tegnap itt volt, ismét ide me-
részelt jönni s most is a dob közt lovaogl.»

— Hagyjátok őt, — szólt szeliden Viorica ki-
rálynő, — nem fog bántani minket.

De az ifjú lány szive csak úgy ugrált kebelé-
ben s olyan erősen dobogott, hogy melyen kel-
lett fellélegeznie, s föl és alá járkált szobájában.
A lódobogás hangja többször hallatszott e nap
folytában, de sok idő eltelt a nélkül, hogy Vio-
rica a palotán kívül mutatta volna magát. Most
azonban elfogta az epekedés az emberi társaság
után, oly epekedés, a melyet mindez ideig nem
tapasztalt. Gondolatai szivesen szálltak vissza
a faluba, hol született, a hóra-tánczra és
kunyhójára; megemlékezett elhalt anyjáról s a
sírjól, melyet elhanyagolva hagyott. Néhány nap
mulva közölte alattvalóival szándékát, hogy föl-
keresi anyja sírját, a szokásos áldozatokkal. Ez
kissé megdöbbentette a hangyákat, s kérdést in-
tettek hozzá, hogy nem boldog-e már velök,
mióta faluja ismét eszébe jutott. Viorica így
felelt:

— Csak pár rövid órára akarok eltávozni, mi-
előtt bealkonyodik, visszatérek.

Könyörgött, hogy senki se kísérje, de azért
észrevétlenül mégis követte őt kis távolságra né-
hány éber alattvalója. Az egész föld megválto-
zottnak látszott az ifjú lány előtt. Bizonyosan
sok idő telt el azóta, hogy elhagyta kunyhóját.
A mint kezdte eszébe hozni és számíttatni az
időt, úgy találta, hogy sok év kellett, hogy el-
muljon azóta, hogy a hangyák felépítették azt a
palotát, melyben most lakott.

Anyja sírját nem találhatta fel, annyira be-
volt növe füvel és gyommal. Majdnem sírva fak-
kadva bolygott a temetőben; már beesteledett és
Viorica hasztalan keresgette a rejtett sírt.
Egyszerre olyanforma hang hallatszott füle
mellett, mint a királyfi hangja. Viorica ijedten
fordult meg, hogy elszaladjon, de erőszakkal
visszatartotta egy erős kar ölése, s az ifjú oly
rábészélő és édes hangon kezdett beszélni sze-
relméről s oly ékesen szólt, hogy Viorica enge-
dett a császárnak, s szemeit földre függesztve figyelt
szavaira. Mily édes volt ismét hallania emberi
hangot, hozzá oly édeset és behelégőt. Már este

volt, mire Vioricának eszébe jutott, hogy ő királynő s többé nem elhagyott árva. Megdöbbenve gondolt rá, hogy most megszegte a hangyáknak fogadott hűségét, mert nem azt fogadta-e, hogy soha sem fog többé emberi teremttel társalogni? Megriadva, gyors léptekkel szaladt el, faképnél hagyva kíséretét. Ez azonban még mindig követte, gyöngéd szavakat sutogva fülebe, míg el nem érték a hangyaboly lábát. Itt Viorica könnyes szemekkel esengett, hogy hagyja el őt, de az csak azon föltétel alatt akart engedni, ha másnapra újra találkoztát ad.

Csendesen, nesztele nélkül suhant végig Viorica a sötét folyosókon, de menetközben úgy tetszett neki, mintha gyors lépések és sutogások hangja kelne körülötte. Lehet, hogy csak képzelődés volt, mert a mint megszűnt hallgatózni, mitssem hallott önnön szíve dobogásán kívül.

Végre kamrájába érkezve, úgyára vetette magát, de bár ki volt merülve a fáradságtól, nem jött álom sulyos szempilláira. Marezangolta az önvád, hogy megszegte a hangyáknak tett ígéretét. Tisztelhetik-e, engedelmeskedhetnek-e még neki most, hogy adott szava nem volt

A KIS-TAPOLCSÁNYI KASTÉLY HOMLOKZATA. Gróf Wimpffen Szigrid fényképe után.

előtte szent eskü? Töprengve, nyugtalanul hanykolódott ágyában; büszkesége fellázadt néha az ellen a zárkózottság ellen, a melyre kényszerítették, de ismerte jól a hangyák természetét, s hogy milyen mély gyűlöletük, és milyen kegyetlen büntetéstől tart. Fölkelt és kezére támasz-

totta fátadt fejét s a mint így hallgatózott, úgy tetszett neki, mintha az egész telep talpon lett volna, s mintha ezer és ezer picziny lábaeska tapiskált volna. Végre megvirradt, s a mint szét-huzta rózsafüggönyeit, meglepetve látta, hogy zárkájának egyik ajtaja hegyes fenyő-tűkkel volt eltorlaszolva. Fölkelt s egy második ajtóhoz közeledett, aztán harmadikhoz — de hiába! mindegyik zárva volt, a padlótól fel a mennyezetig. Erre hangosan elkezdett sírni, mire számtalan észrevehetetlen nyíláson át hangyák csapatai tödültek elé, s körülfogták.

— Tehát nem engedelmeskedtek többé?

— Minden egyében, ez egyen kívül, engedelmes rabszolgáid vagyunk, királynő!

— Nyissátok fel az ajtókat! — kiáltá. — Mit jelent ez? Bocsásatok szabadon; friss levegőre van szükségem.

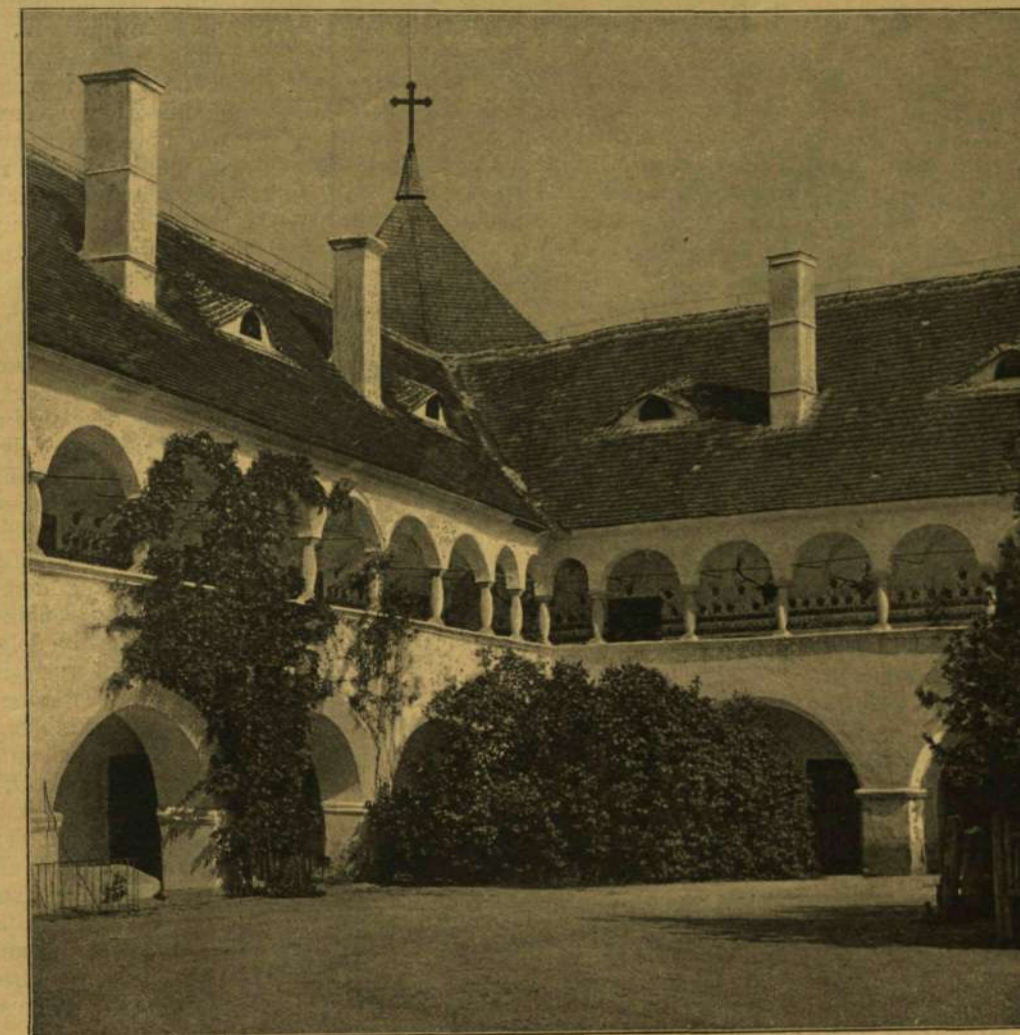
— Azt nem tehetjük, — válaszolták a hangyák, — mert ha megtennők, megint elvesztenék téged.

Viorica lecsüggeszté fejét, s a köny záporként patakzott szemeiből, miközben könnyörgött a hangyáknak, hogy adják vissza szabadságát. Nem kapott feleletet, hanem lassanként és szót-

lanul ellopóztak, fogolyként hagyva hátra Vioricát szobájában. Hogy sirt, s hogy átkozta sorát! S hogy tépdeste szép haját, és hogy csikorgatta tejfehér fogait. Végre keskeny, nyúlánk újjaival megpróbálta, hogy utat nyisson magának a szabaduláshoz, de a mint lerombolt belőlről egy darab falat, ugyanakkor kívülről újra betapasztották, úgy, hogy kétségbeesve, vigasztalanul hanyatlott a földre.

Most előjöttek újra a hangyák, szép friss virágot hozva hajnali harmateppekkel és nektárt szomja enyhítésére; de panaszaira nem hajtottak. Sőt tartva attól, hogy siránkozásait kívülről is meghallják, elhatározták, hogy palotájukat mind magasabbra-magasabbra emelik, míg el nem éri a «Virfalu cu doru» hegy magasságát. E dicséretes törekvésben fáradozásait siker koronázta, s a «Furnica» hegy a Kárpát-hegyláncban a legmagasabbak közé tartozik.

A királyfi szava elnémult; nem lovagol többé a hegy lábában, de sok paraszt még az éj csendjében hallani véli a szép Viorica zokogását.

A KIS-TAPOLCSÁNYI KASTÉLY UDVARA. Gróf Wimpffen Szigrid fényképe után.

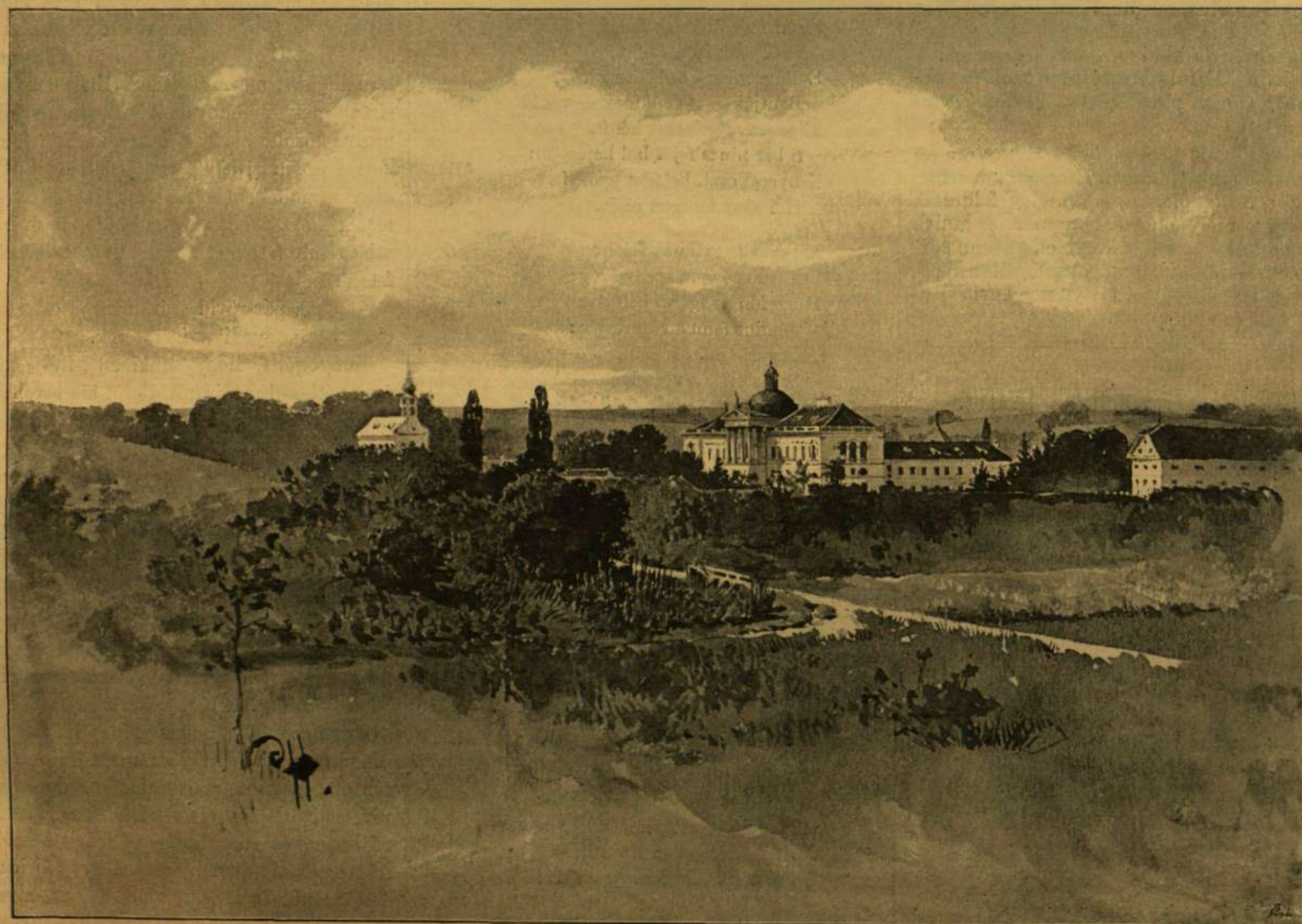
A KIS-TAPOLCSÁNYI URADALOM.

Az a meleg érdeklődés és rokonszenves tisztelet, melylyel Magyarország lakossága a humánus érzelmeiről ismert Károly Lajos főherceget,

valamint a szívjóságáról és művészi hajlamairól ismert neje, Mária Terézia főhercegnő iránt viseltetett, most még mélyebbé vált azóta, hogy a mi nemes trónörökösünk, Rudolf főherceg, elhunyt legközelebb öket hozta a királyi trónhoz. Mert e pillanattól fogva a magyar trón örökösévé királyunk öcsese, Károly Lajos főherceg lett. A hódolat és szeretet a legszívélyesebb viszonzásra talált a főhercegnél, ki a vele született tapintatnál fogva azonnal fölérezte szükségét annak, hogy ez indulatok méltánylatának külsőleg is kifejezést adjon; így határozta el, hogy Magyarországon földbirtokot vásároljon, magyar földesurrá legyen, hogy minálunk is legyen neki és családjának olyan helye, a hová «haza» jő, a mely otthonává válik; hogy megismerje, megszeresse azt a népet, melynek egykor vagy ő, vagy a fia ki-

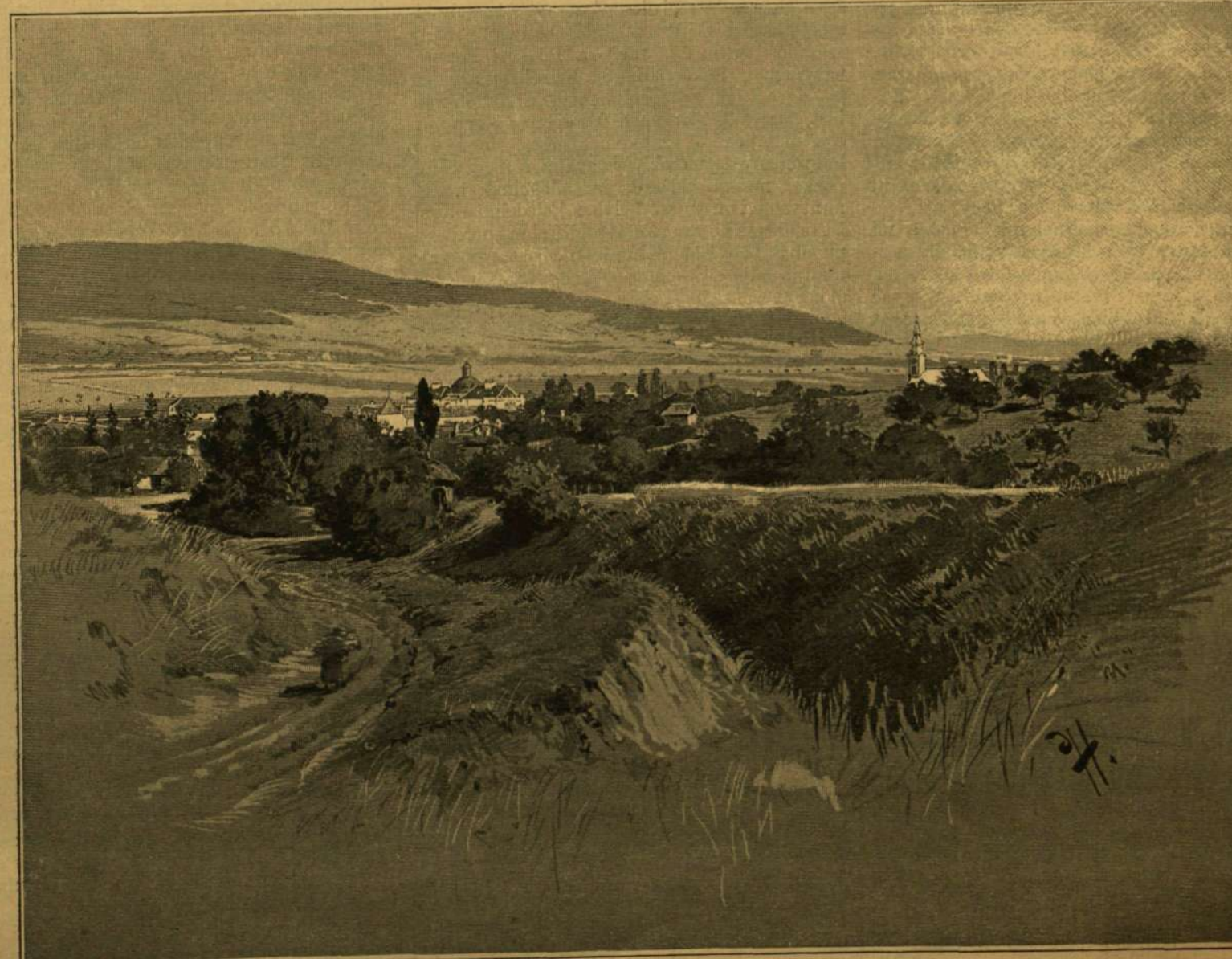
rálya lesz, szaporitván irántunk szeretetének eddig is gyakori nyilvánításait.

E végből vásárolta meg Károly Lajos főherceg a kis-tapolcsányi uradalmat Keglevich István gróftól, s már csak egy-két nap választ el at-

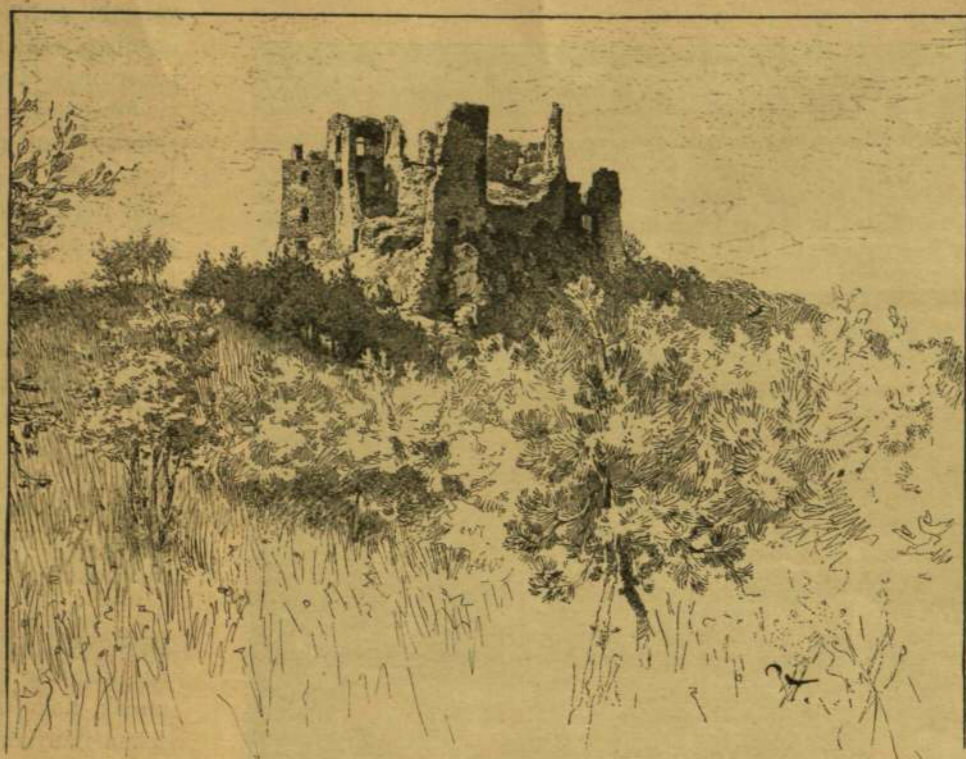
A KIS-TAPOLCSÁNYI KASTÉLY ÉS PARKJA. KÁROLY LAJOS FŐHERCEG MAGYAR URADALMA.

Dr. Benkő Lajos fényképe után rajzolta Hány Gyula.

KIS-TAPOLCSÁNY, A ZSITVA VÖLGYÉVEL. KÁROLY LAJOS FŐHERCEG MAGYAR URADALMA.

Dr. Benkő Lajos fényképe után rajzolta Hány Gyula.

A RÁKÓCZI-KORABELI HRUSSÓ-VÁR ROMJAI.

Dr. Benkő Lajos fényképe után rajzolta Háry Gyula.

tól, hogy a főherceg tényleg is elfoglalja e birtokát.

Kis-Tapolcsány Barsmegyében fekszik, s vasúti állomáshelyei jelenleg Nyitra vagy Léva, melyek Bécsből vagy Budapestre 4—5 óra alatt elérhetők; egy év múlva azonban Tapolcsánynak magának is közvetlen vasúti csatlakozása lesz Érsekújvárral. A vármegye csinos, tiszta, szorgalmas népi székhelyétől, Aranyos-Maróthtól alig tíz percznyire fekszik a kis tót nyelvű község, Kis-Tapolcsány, remek uradalom közepette, hatalmas, történelmileg is nevezetes, de különben is fejedelmi fényűzéssel épített kastélyával, egy völgykötületben, melyet azonban olyan magas légréteg tiszta levegője tölt be, hogy az a legegészségesebb vidékekkel méltán versenyezhet. A község lakossága, valamint a közel fekvő községek legnagyobb része, szinte kizárólag tót, a mi azonban ezúttal nem egy jelentőséggel azzal, hogy «szláv». Mert ezek itt csupán eltűnt magyarok; olyan vérből valók, a melyből nagyon sok kiemelt egykor a magyar szabadság ügyéért, s a melyből fakadtak a Rákócziak legkitartóbb hősei is. A vér tehát magyar; a mi nemcsak abból látható, hogy nagyon sok magyar nevű van közöttük most is, de különösen abból, hogy a szláv propagandának itt eddig leghatalmasabb volt a talaja; hogy ezek a tótok őszintén rokonszenveznek mindennel, a mi magyar, s ezért nagyon könnyen volnának viszályosítottak. Eltűntőségükkel logikailag együtt járt az, hogy el is szegényedtek. A magyar paraszt sokkal szívósabb, és a mi magyarságát megőrzi, sokkal munkásabb és értelmesebb, semhogy a mije van, azt könnyen kiengedné a kezei közül. De a tótosodással együtt jár a pálinka megrontó mérge is, s annak a nyomában csupa koldusbot terem. Keglevich István gróf sokat tett arra, hogy e népet a tönkretűntől megmentse; de hogy sok ezer forintot ajándékozott kórháznak, maróthi és tapolcsányi kisdudóknak, más jótékony intézeteknek, ez meg sem közelítheti hatásában azt, a mit az általa alapított hitel-egyletek alkotnak. Ez egyletek, mint valami áldásos csatormázás a szikkadót talajjal vízzel, úgy borítják el támogatással a szorgalmas földművesek által lakott vidéket, olcsó pénzzel, bő hitellel, könnyű törlesztési feltételekkel. Ennek a hatása már meg is látszik a vidéken, s ezen az úton haladva kétségkívül ép úgy meg lehetne menteni Tapolcsány népet a tönkretűntől, mint az eltűntőségétől. Hogy ez a nép, megsejtén már, hogy mi módon lehet kivergődni a hinárból, úgy tekint a főhercegi pár jötte elé, mintha az áldás szállana rá, nagyon természetes.

A tapolcsányi kastély, mely dominál a Zsitva völgye felett, melynek hatalmas homlokzata ellátásig egész Maróthig, egyike a legpompásabbaknak az egész országban. Homlokzata két emeletes, közepén gyönyörű kupolával, mely úgy emelkedik az épület fölött, mint egy dóm; a kupolás részt pompás, természetből faragott oszlopok

tartják, a rococo építészet gazdag ornamentikájával és szobor-díszítvényeivel. Az épület belső része egy-emeletes, széles, boltíves folyosóján szinte ezerre menő trophaeumaival a tapolcsányi erdőben elejtett vadaknak; a kített agancsok, melyek között gyönyörű és rendkívül ritka példányok láthatók nagy számmal, pontosan megjelölve az elejtők neveivel, a vadászati helyével és idejével. A kastély immár körülbelül öt-száz esztendőse, és két fő jellemvonással bír. Először azzal, hogy valószínűleg valamikor megerősített hely, olyan várkastélyszerű lehetett, s erre mutat saját kápolnája is, melynek régi épülete egészen vártornyos jellegű; másodsor azzal, hogy szinte minden kőven meglátszik, hogy tulajdonosai mindig nagy urak, fejedelmi személyek voltak. Ez utóbbiak közé tartoznak a Rákócziak, a kiknek korából még ma is két hosszú ágyú alusza a régi dicsőség álmát a kastély kisebb kapuja előtt; s a kápolnában egy néhány százados festmény, mely a Rákóczi Ferenc szagynénjét, Rákóczi-Bánffy Erzsébetet a halotias ágyon fekvő ábrázolja magyar díszítőnyelven, angyalok seregének közepette; a kép műtörténelmileg is rendkívül becses, a nép hagyománya azt ereklényé avatta, s nagy ünnepekkor messze vidékről zarándokolnak hozzá, mint valami búcsújáró-helyhez. Fejedelmi ura volt a kastélynak hosszú időn át több Koburg herceg, s mondják, hogy Koburg Ferdinánd is csak erős tusa után fogadta el a bolgár fejedelmi trónt, mert ép akkor az volt szándékában, hogy magához váltva a tapolcsányi uradalmat, tapolcsányi «kis király» legyen belőle. A fejedelmi tulajdonosok sorába lép most Károly Lajos, s e birtok tényleg mindenben méltó urához. Főnemes tulajdonosai voltak a kastélynak a Keglevich grófok, a kik hosszú két századon át ép olyan kegyelettel, mint művészi tudással gazdagították és fejlesztették a birtokot. Nekik köszönhető, hogy a kastély, mely lassankint fölvette a modern nagyurilakás minden lehető kényelmét, nem lett sem hiú pazarlás, sem vandal pusztítás tárgya, mert a palotát mindig csak tatarozgatták, gondozták, sőt azt mondhatni, kifejlesztették nagyobb és erősebbé, mint a mi most eredetileg lehetett, a nélkül, hogy ép oly tisztes, mint impozáns karaktert a legkisebb mértékben is megőrizték volna. S ebben legnagyobb része van Keglevich István grófnak, illetve atyjának, kik ritka műérzékkel és tárgyismerettel bírva, hosszú éveket töltöttek azzal, hogy a kastélyt olyan nagyszerűvé tegyék, mint a mi most tényleg most.

A kastély termei, úgy a földszinten, mint a fél és első emeleten levő lakószobák, valamint a homlokzati első emeleti dísztermek, az izléssel párosult főúri fényűzés valóságos mintái, melyeket magára nézve sem szegényeseknek egy fejedeleme, sem izlésteleneknek akármelyik nagy művész nem tarthatna. Kényelem, gazdagság és művészeti tudás, a szakértő gyűjtő szenvedélye, ezek a tulajdonságok jellemzik a kastélynak valamennyi termét. A park, mely körülötte elterül,

bizvást mondható az ország egyik legregebbéjének. Már terjedelme (500 hold) is fejedelmi birtok arányaira vall. Elöl, a kastély körül olyan virág- és facsoportok, a melyeket megirigyelhetne a Margit-sziget; a kastély mellett áll a góthikus déli növényház, s mögötte a park, pompás utával; két patak és ezek csatorna-hálózata által öntözött buja réjtjeivel, három tavával, melyek közül az egyik fürdőre van berendezve, a másik pisztrángtenyésztésre, a harmadik csónakázásra, illetőleg kocsolyázásra; czéllövő helyével, pisztolyra, katonai- és vadászfegyverre; fenyűfa-csoportjaival, nyesett és szabadnövényre hagyott facsoportjaival; labdázó-tereivel, vadregényes s a hollandi és angol kertészet követelményeinek megfelelő gondozottsággal, — s ki tudná elősorolni mindazt a szépséget, a mivel ez a csodálatos hely díszeskedhetik. De ezek között nem a legkisebb az, hogy a sétáló gyakran láthat már itt is kecses özikét eleget, melyek bejönnek az erdőből a patakra, s olyan szelidek, hogy némelyik addig kíséri el a sétálót, míg az szándékosan el nem rezzenti.

A kastély műkincseit részletesen ismertetni sokkal nagyobb dolgot volna, semhogy az alapunkt szűk keretében megferne; de ha főlegítjük Keglevich Péter pánczéját a mohácsi vész idejéből; azt a bámulatosan szép művi asztalt, melyet I. Napoleon ajándékozott a Keglevicheknek; a sok lobogót, a mit a Keglevich mint zászlós-urak hordtak csatákban diadallal; s magát a tizezer kötetet meghaladó könyvtárt számos rendkívül becses unikumával: a népvándorlás korából származó sok fegyvert, a mit Tapolcsány környékén találtak szántóvető emberek: némi fogalmat nyújtottunk arról, hogy maga a kastély tartalmaz annyi történelmi becsű dolgot, hogy egy kis muzeumot bizvást össze lehetne belőle állítani.

A kastélyt, igen pompás országutakon, vagy akár a parkon keresztül kirgathatjuk el, a melynek hosszúsága egész kirándulás-terjedelmű. De már magában a kastélyban felülhetünk a Keglevich István gróf által építtetett lóvasútra, mely eddigéig tizenöt kilométer hosszúságú. E vasúton szállítják le a magas hegyekről az uradalom egy részének termékeit, könnyű kis kocsikon, a melyek közül egyetlen, de jó fajtájú ló, tíz megrakott kocsit is elhuz. Személyszállításra a vasút természetesen nincs berendezve, de van néhány erre szolgáló kocsija is, s ezekkel a legpompásabb utazást tehetjük a közelebb fekvő Keresztúr és a távolabb eső Kosztolány felé, a hol a vasút végpontján láthatjuk az üzemben kívül helyezett pisztráng-tenyésztő telepet is. Utunk keresztül vezet az uradalom erdősegein, melyek egész terjedelme 12,500 katasztrális hold, azonfelül az uradalomnak mintegy 3000 hold szántófölde, a melyből 200 hold olyan szőlő, hogy annak nemesített anyagát mint Hrussov-vörös bort ösmerik és megbesülik messze földön, elannyira, hogy bordeauxi borkereskedők vásárolják a legjavát, és 500 hold olyan erdei rétje, melynek bujasága vetélkedik Svájc legelőivel. Utközben elhaladunk egy közsébnél, melynek gazdag erreit csak akkor fogják igazán kizsákmányolhatni, a midőn a most tervezett közvetlen vasúti csatlakozás kiépül; de azonfelül tartalmaznak e szép, hullámos hegyek vasat, antimónt és arzént, palakövet, stb.

A lóvasúti kirándulás egyike a legszebbeknek. Az út, bár a sínek keskeny nyoma eleinte kissé szokatlanul hat, mintha csak ideiglenesen épült volna, tökéletesen szilárd s egészen a komoly vasút allure-jeivel bír: magas felépítményeivel, hidaival, néhol meredek töléseivel, rendes, váltós kiterővel. De folyton kigyózó vonalban emelkedik hegynek, úgy hogy a vontató ló gyors ügétessel halad fölfelé, míg a kocsiiban ülők csak azon veszik észre az emelkedést, hogy az alattuk elterülő tájkép mindig szélesbül, s folyton több gyönyörűséget nyújt. Az emelkedés erősségét csupán visszajövet veszzük észre, a mikor a lovat kifogják, s a kocsit elbocsátják, — gondos fékező kezelése mellett, hogy guruljon alá a saját súlyánál fogva. A kocsit aztán röpül, de tökéletes biztonsággal. S a rajta ülők úgy szivhatják magukba az erdőből áramló özont, hogy szinte elbűnülnek a levegő élességétől, üdítő tisztaságától.

Az uradalom kiválóbb szépsépi pontjai közül, melyekben különben föltötte bővelkedik, megemlítendő a piszkii vadászlak, a Piszki (homok) nevezetű hegyen, a melynek fekvése a gyönyörű

fenyőerdőben egyike a legbájosabbaknak, és a Hrussov vár romjai, a hasonlóvezetű hegy tetején. Mindkét pontra kitűnő, s mindig a legjobb karban tartott kocsit vezet föl, onnan ágazva aztán szét az erdőbe a különböző cserkészutak, melyek rendkívül gazdag vadállományal csalógnak. Mert ez erdők csöndjét ép oly gyakran megzavarja a vadkan rőfögése, mint az őz rekedt kiáltása, szarvasbögés és dámvad csörtése, nem is szólva az olyan apró vadról, mint a nyúl, róka, stb. Hrussov várát egyik képünk is mutatja. A történelemben a vár keveset szerepel, a hagyományban annál többet. Szilárd, még ma is hatalmasnak megmaradt falai határozottan a nagy erővel is daczólvó várral jellegét mutatják, míg az egész épület kicsiny terjedelme inkább kastélyszerű mutat tetején fel. De lőrési, rendkívül erős boltozati, sőt még elég épen megmaradt börtönszerű helyiségei arra vallanak, hogy valamikor tényleg nagy szerepet játszott a környéken. Annyi kétségtelen, hogy e vár a Rákócziak birtoka, sőt lakása is volt, de a hagyomány hozzá teszi azt is, hogy e helyen bucsuzott el híveitől Rákóczi Ferenc, a mikor Törökországba ment száműzetésbe. Hrussov váráról gyönyörű kilátás nyílik a kis Szkiezura, a hol Odescalchy herceg lakik; a szemközti fekvő Piszki; a tapolcsányi kastélyra és parkjára, s a parkban levő apró épületekre, a melyek közül az erős «Babilon», a romház, a virágház külön is felemlítendő; a Zsitva völgyére, melynek végében látszik Aranyos-Maróth, közbül elszórvva az apró falvak, Bars-Kenéz, Keresztur, Zsitkava; s az egész gyönyörű tájra és uradalomra, a melynek immár ura Károly Lajos főherceg, s a mely ez időtől fogva magyar otthona a magyar trónörökösnek és családjának.

ANDRÁJN SÁNDOR.

A HALÁL NAPJA.

Jurjevskaja Katalin hercegnő emlékirataiból.

XVI.

(Vége.)

A kancellár után egymást követték a hitehagyott barátok és jóakarók, kik annak idején szerencsésüknek tartották, ha neveiket a császár előtt fölémlítettem, s kik egyetlen intésemre, vagy parancsra tulajdon gyermekeiket, feleségeiket feláldozták volna, csakhogy kedvemet keressék.

Mindaz nem bántott, nem sértett, de még nem is szomorított, mert az illetők aljas jellemről még a császár életében eléggé meggyőződtem. Az egyetlen ember, kinek elpártolását zokon vettem, utóbb maga bánta meg hibáját, melyet azonban nem bocsájítottam meg neki: Globuski, az üdvözölt czár régi benső szolgálója, vagyis inkább meghitt barátja, ki előtt semmiféle titkot nem ismert, kinek tanácsát minden fontos ügyben kikérte, és látszólag hozzám és gyermekeimhez ragaszkodott, számtalan esetekben pedig közös boldogságunk érdekében fáradozott, az udvari levegő káros befolyása alatt rövid idő múlva elaljasodott. Ellenségeim legelőször is hozzá fordultak, hogy nem létező, de soha nem is létezett titkokat közbenjárása mellett tőlem kivehessek. Valószínűleg magas árt igérték árulásért, de midőn alattomos szándékát felismerve, erőlesen rendre utasítottam, a kárba vesztett pénz fölötti elkeseredésében ellenem fordult. Utóbb ismét észre tért, de, a mint már említém, bizalmamat örökre elvesztette.

Végre oszordultig megtelt a keserű pohár. Az uralkodó kívánságára tudomra adatot, hogy az egész családra végre kívánatos lenne, ha hátralevő napjaimat külföldön tölteném. Együttal arra is figyelmeztettek, hogy gyermekeim számára másutt keressek honossági jogot, mert az állam biztossága szigorúan megköveteli, hogy az ily házasságból eredt gyermekek ideje korán máshol telepedjenek le. Miután tudtam, hogy országunk törvényei ily módon senkit sem foszthatnak meg a vele született jogtól, az ajánlatot határozottan visszautasítottam. Rövid ideig tartó szünet után már fenyegető intéseket kaptam. Családom végkép elvesztette minden befolyását az udvarnál, sőt nehogy innen kiszoríttassanak, önként vonultak vissza. Ugyanezt tették mindazon családok, melyekkel rokonságban állottam. Az angol udvar, melyre életemben soha sem gondoltam, azon fölfevésben, hogy tán ott találnék letelepedni, a dán udvar közvetítésével erősen tiltakozott a «kétes szerencse» ellen, mire azt válaszol-

tam, hogy Anglia csakugyan a legutolsó ország lenne, melynek földjén a számkivetés keserű kenyerét akarnám enni.

Újból fölkerekedett jóakarók élénk színekkel ecsetelték előttem Görögország előnyeit, vagy pedig Amerikát, hol a rang és cím kényes kérdése végképen elenyészik. Az efféle apró tiszú-rásokra azt feleltem, hogy a magam nevének elhatározásom egész világom jó hírével, ehhez sem rangot, sem pedig címet nem keresek. Ily csatározások közt járt le az idő, melyet végső elhatározásom kijelentésére elémbe szabtak. Azt hallottam, hogy az uralkodó kizárólag velem, illetőleg kiutasításom ügyével foglalkozik. Ha megdondolom, hogy egyetlen tollvonással milliók életéről rendelkezik, majdnem megfoghatatlannak tűnik fel előttem ama habozás, melyet e részben mutatott. Végem az elhunyt nagylelkű fejedeleme iránti kegyelemből magam vettem véget a kínos feszültségnek.

A kancellárhoz intézett levélben kijelenttem, hogy egyelőre Olaszországban, később Svájcban vagy Párisban szándékozom letelepedni gyermekeimmel, a nélkül, hogy ez által bármely jogomról lemondanék. Fentartom magamnak az idő megválasztását, a melyben gyermekeimmel hazamba visszatérhessek. Vagyonom kezelését továbbra is tulajdon bizalmi embereim fogják teljesíteni, a mi pedig a czár által a londoni bankban deponált összeget illeti, erre nézve a boldogult határozottan megállapított akarata szerint fogok eljárni.

Húsvét másod ünnepén volt, midőn éjjel tizenkét órakor B. tábornok legfelsőbb parancs folytán nálam megjelent, hogy a császár akarátát velem tudassa.

A bírodalmat azonnal el kell hagynom gyermekeimmel együtt. Minden egyébre nézve a császár parancsát ott ki kell bevarnom. Viszátérésről mindaddig szó sem lehet, míg ő felsége e részben nem határozott. Ingatlan vagyonom kezelését a korona veszi át, mely a befolyó jövedelmeket rendelkezésemre bocsájtanja.

Az elutazásnak azonnal meg kell történnie. Mit értettek ez alatt, azt már tíz percz múlva megtudtam, midőn B. tábornok kijelentette, hogy engem az indóházban készen álló különvonatra fog kísérni, melyen az ország határáig egy huzamban kell utaznom. Kis fiam hetek óta beteges lévén, arra kértem a tábornokot, hogy, e körülmény figyelembe vételével, legalább még nyolcz napot engedjenek az elutazásra.

A tábornok zseboráját kihuzva, azt felelte: «Asszonyom a vonat pontban 1 órakor indul.» Fölkeltettem gyermekeimet, kik sirva, jajgatva szobámba jöttek. Cselédjeimet nem eresztették be hozzám, komornám kivételével, ki már jó eleve értesülve lehetett, mert ékszeremen kívül a legszükségesebb utralókat már készen találtam.

— Egy óra múlva itt lesz a bizottság, mely mindent zár alá veendő, — mondá a tábornok. — A leltárt utána fogják küldeni, nehogy valami eltévedhessen.

Mindezekre egy szót sem válaszoltam. Midőn író-asztalomból egy lepecsételt csomagot magamhoz akartam venni, a tábornok kijelentette, hogy a szükséges pénz a vasúti kocsiban fogja átni, de innen semmiféle papirosokat sem szabad elvinnem.

— Nem értékpapirokról van szó, — mondám, a csomagot keblembe dugva.

— Nem engedhetem meg a legfelsőbb parancs ezen megszegését és kénytelen volnék a csomagot elvenni, — jegyzé meg a tábornok, kit szerepe látszólag nagyon bántott.

— Én pedig élve ki nem adom.

— Asszonyom!

— Menjünk; készen vagyok, ha tetszik, ám kísértse meg a végsőt, én nem tágitok.

Tíz percz múlva az indóházban voltunk, mely a szokott idő daczára egészen ki volt világítva. Mindenütt csendőroket, kokárdákat és katonákat láttam.

Oh, hiszen ilyesmihez nagyon értenek!

A különvonat egyik kocsijában gyermekeimmel együtt elhelyezkedtem. A tábornok a szomszéd kocsiban foglalt helyet.

A vonat iszonyú sebességgel repült végig házam gyönyörű rónaságán, melyet soha többé látni nem fogok.

Isten veled hazám szent földje!

— — — — —

— — — — —

— — — — —

A VEGYÉSZET A HADVISELÉS SZOLGÁLATÁBAN.

— Katonai munkatársunktól. —

Sok embernek még csak fogalma sincsen arról, mily roppant nagyságu szervezet kívánthat háboru idején, egy 100—150 ezer emberből álló hadsereg élelmezéséhez. Pedig a katonai reggeli és ebéde béke idején ép úgy, mint a táborban, nem sokból áll, sőt nagyon is egyszerűnek mondható. Mindamelletl számtalanszor előfordult, hogy még azt a csekély szükségletet sem lehetett előteremteni, vagy, a mi ennél még sokkal nehezebb, kellő időben kiszolgáltatni.

Napoleon Olaszországban és Egyiptomban éhez katonáit dicsőségre és prédára való kilátásokkal biztatta, de azért kéz alatt eget-földet megmozgatott, hogy gránátosai ne kopjanak. Nem egy tábori hadbiztos lövetett főbe, ki a csapatok élelmezésével keveset törődött.

De mindazonáltal még a legjobban szervezett hadseregnél is oly körülmények fordulhatnak elő, melyek az élelmezés rendes kiszolgáltatását egyszerűen lehetlenné teszik.

Erre újabb időben az 1859-iki olasz hadjárat nyújtott szomorú példát, midőn a csapatok után hajtott vágó marha nagyobb része a nagy hőség folytán elveszett, a frissen vágott hús pedig elromlott, s így egész hadandórok és hadosztályok napokig kökeményre kiszáradt kenyérről egyebet nem kaptak.

E bajt nagyszerűben megszüntette a vegyész, melynek segítségével most már a csapatok minden időben nemcsak élvezhető húst, hanem egyéb élelmi szereket is kaphatnak.

Katonai konzerveket, vagyis légmentesen elzárt bádóg szelencékbe rakott hús, fűszerek, zöldség és leves-féléket legelőször az angolok használtak az 1854-iki krímiai hadjáratban, s azóta oly tökélyre vitték azok készítését, hogy mindenütt táborozó csapatjaikat kizárólag csakis konzervekkel táplálják.

Mostanában, bizonyos vegyészeti eljárás mellett, mindenféle sült, párolt vagy főtt húsméletek, leveles és fűszereket különböző nagyságu bádógszelencékbe elrakva, éveikig is elállnak, a nélkül, hogy izüket elvesztenék.

A katonai könnyű szerelék négy-öt napra való főtt húst vihet magával, melyet egyes adagokban néhány percz alatt bármily csekély tábori tűznél megmelegíthet, sőt szükség esetére, ha az idő rövidsége miatt tüzet rakni nem lehetne, hidegen is elkölthet. A könnyen kinyitható szelence egyúttal tálul is szolgál.

Ilyformán nemcsak a legénység, hanem a tiszték élelmezése is lehetővé válik, mert az egyszerű főtt marhahústól és rántott levestől kezdve, a legfinomabb sült- vagy hal-féléig most már katonai konzervek alakjában mindent elő lehet állítani. Csakis az illető tiszt akaratától függ, hogy a legénységgel egyformán, vagy pedig jobban étkezzenek.

A legnagyobb kényelemhez szokott angol testőrztisztek Afrikában ép úgy reggeliztek, mint otthon, mert a Barber-féle londoni konzerv-gyárban készült roastbeef-ek, ürüczombok, fázván sülték és egyéb különlegességek bármily nagy uris asztalon is feladhatók. Míg tehát a legénység rendszeren kikapta bő hús-adagjait, addig a főparancsnoktól kezdve az utolsó hadnagig mindenki kedve és erőszénye szerint élhetett.

A konzervek árát illetőleg kétséget nem szenved, hogy a régi élelmezési rendszer költségeivel össze sem hasonlítható. A mint elmentük, tisztán a vegyészett legújabb elvei szerint készült konzervek akár melegben, akár pedig hidegben el nem romolhatnak. Sulyuk nem fogy, és meg sem hamisíthatók.

Százezer adag főtt hús között ép oly kevés különbséget lehet találni, mint ha két konzerv szelencét nyitunk fel egymásután, mivel a készítésnél, kimerésnél és elrakásnál használt gépek mindig egyformán működnek. A suly és minőség kérdése tehát itt számba nem jöhet.

Hol van az a tábori mérészor, ki az általános zűrzavarban, lárámában és sietségben néhány száz ember számára egyforma sulyú húst mérhetne? Mire az élő marhát levágják, párolgók húsát szétvagdallják, addig a konzervekkel ellátott legénység már régen jól lakott és a zöszszel egyáltalán nem törődik.

Főzéshez, legyen az bármily egyszerű, különféle fűszerek, azonkívül só, liszt, zsír, veres-

hagyma stb. szükségesek, melyek nélkül az étel nem csak ízletlen marad, hanem kevésbé tápláló is. Mindezt a katonai konzerveknél melőzhetjük, mivel az étel készen kerül a katonák kezébe.

De még azon esetre is, ha a nyers hús és egyéb élelmiszer ára nem ütné meg a konzervek mértékét, mindez számba sem jöhet ama roppant költségeknél, melyekkel az élelmiszer szállítása és továbbítása jár. Ezer ember nyolcz napi húszkilogrammú kétezer kilogrammot tesz ki, és így százezer embernek egy hétre 200 ezer kilogramm hús kell, melyet, sem télen, sem pedig nyáron, vágva továbbítani nem lehet, mivel ilyenformán tízszer annyi szekérre lenne szükség, mint jelenleg, a midőn a hadi szekerészet a nélkül is milliókba kerül.

Már most, ha a körülmények úgy hoznák magukkal, hogy valamely hadsereg ellenség földjére jutva, ott sem egyenes úton, sem pedig közvetve biztos élemezésre nyolcz napig nem számíthatna, s így legfeljebb sárczásokkal tarthatná fenn magát, minden ember könnyű szerrel magával vinné a nyolcz napra való húskonzerveket vagyis négy kilogramot, mely súly naponta fogy, és a katonák megterhelését nem fokozza.

Ilyformán a már meglévő szekerészet lösz-

De, már az utolsó háborúban, melyet az oroszok a törökök ellen oly dicstelennül harcoltak, a tsin armányai kiküszöbölték a konzervek használatát, és pedig azon egyszerű okból, mivel a lopás általános mesterségét bádög szelenczéknel nem lehet oly mérvben tűzni, mint vágómarhák, liszt és egyéb élelmiszer szállításánál. Már pedig azt mindenki tudja, hogy sehol a világon úgy meg nem lopják a katonát, mint Oroszországban, béke és háború idején egyaránt.

Úgyancsak az 1877-iki török háború alkalmával történt, hogy a sereg főparancsnoka Mihály nagyherceg a Dunán átkelő csapatok szemlélésénél észrevette, hogy egy vadász-ezred után két jól kibizott ökröt hajtottak.

— Miféle göbölök ezek? — kérde a nagyherceg az ezredestől.

— Ez az ezred két napra való húsa, fenséges uram, — jelentő büszkén az ezredes.

— Derék ember vagy, hogy katonáidról ilyen ügyesen gondoskodik. Lám uraim, — folytatá a nagyherceg katonai kíséretéhez fordulva, — arról meg vagyok győződve, hogy ez a vadász-ezred soha sem fog koplalni!

A plevnai kudarcok után Mihály nagyherceg a császár tiszteletére nagy szemlét rendezvén, többek közt ama bizonyos vadászvezred is elvo-

ceskélyebb mozdulata miatt, vagy valamely épen az étkezés pillanatában kapott parancs folytán ott kellett hagyni.

Bizonyos fokig minden nélkülözést eltűrhető, de folytonos koplalások végképen tönkre teszik a legénység szellemét.

Mostanáig az angol, francia, német, orosz és olasz sereg számára nagyszerűen berendezett gyárakban különféle konzervek készülnek, míg az osztrák-magyar monarchia területén, csakis magánvállalkozók gyártanak csekély számmal közönséges konzerveket.

Az élemezés kérdése állítólag már régóta foglalkoztatja irányadó katonai köröket, de eddig-él, valószínűleg költségkímélés tekintetéből, még nem került elődöntés alá.

Az az ellenvetés, hogy a konzervek gyártásából felhasznált vegyi szerek utóbb káros hatást gyakorolnak az élelmiszer minőségére, minden alapot nélkülöz, s mostanáig még nem fordult elő oly eset, mely e tekintetben a felmerült kételyeket megerősítette volna.

Kétséget nem szenved, hogy a jövő háborúban szereplő hadseregek nemcsak a fegyverek, hanem az élelem tekintetében is egészen egyforma lábon fognak állni, mivel csakis így módon egyenlíthető ki némileg a véralak és egyéb testi

BERETTYÓ-MELLÉKI MAGYAR LEGÉNY.

SZALONTAI KANÁSZ-FIU.

KENYÉRVÍVŐ ASSZONY SZALONTAN.

BIHARMEGYEI KÉPEK. Lojanek János fényképei után.

rek, fegyverek és egyéb a háború céljaira szükséges tárgyak továbbítására használható.

A konzervek szállítása bármily nagy sereg számára nem nyom a latban, mivel ott nem annyira a tárgyak alakja, mint inkább azok súlya jöhet kérdésre.

Kaufmann tábornok a kínai expedíció alkalmával angol módra készült, sőt valószínűleg Angliában vásárolt konzervekkel élemezte csapatjait oly helyeken, hol az ellenség mindenféle vágó marhát vagy egyéb élelmiszer szekeret elpusztított az oroszok előtt. A turkómán vezérek sokáig nem bírták megérteni, miből élnek Kaufmann katonái, mikor ők még egy sánta tevést sem hagytak hátra élve a pusztában, és mindezek dacára az oroszok naponként tüzet raktak.

Végre egy fogságba került orosz katonánál megtalálták a hússal telt bádög-szelenczék, mi oly hatást tett a turkómánokra, hogy bátorságukat elvesztve, alkudozásokba bocsátkoztak.

„Oly ellenség, — mondák a természet vad fia, — melyet a puszták nélkülözése nem illetnek, az ördöggel szövetségelt, ezzel pedig nem harcolhatunk.”

Kaufmann tábornok tehát annyira megbámult s'kereit a Khivai-sivatagban nem annyira vitézségének, mint inkább az angol konzerveknek köszönheti.

nuit a császár előtt, csak hogy létszámának két harmada ott hevert a török sáncok előtt.

Mindamellett a két ökr, habár kissé lesorványodva, mégis ott volt.

Mihály nagyherceg és Skobelev, kik mindent előhoztak, csak hogy a búskomor császár kedélyére hassanak, fölemlítették, hogy ama vadász ezred parancsnokának esélyessége folytán mindig friss hússal volt ellátva, sőt most is, midőn anynyi embert vesztett, hátramaradt katonáiról gondoskodik.

A dolog nagy feltűnést keltett a császár kíséretében, a hol az ezredesnek bizonyára irigyei lehettek, mert nemcsak a kitűnő, hogy ama két ökr eredetileg már az orosz határnál jutott az ezredhez s azóta folyton ezzel menetelt, de a vadászok soha húst nem kaptak.

Az ily módon felszámított pénzt az ezredes egyszerűen szobor vágta, a miért aztán föbe is lovetett.

Mindeneknél nagyobb hasznát veszi a konzervekkel való élemezésnek maga a legénység és a vezér.

Éhes katonákkal tartós sikert elérni nem lehet, mert végre a testi erő fogytával még a legbátrabb ember is hátrálni kénytelen. Hány-szor történt, hogy a már kész eledelet az ellenség leg-

tulajdonságok révén fennálló különbség, mely a siker esélyeit számba veszi.

Mindezek folytán hiszszük és reméljük, hogy az osztrák-magyar hadsereg e részben sem fog hátramaradni.

EGYVELEG.

* A villamos fény nagy bajt okozott egy méhésznek Jamaika szigetén. Szomszédságában nagy vendégfogadót építenek s e czézből éjjeli villamvilágítást is használtak. A méhek a világosságot látva, ki-rapultak mézet szedni s aztán nappal is folytatták a munkát, úgy, hogy tömérdek méh a kimerülés folytán elpusztult.

* A japáni mikadónak van egy kedvelt lova, melyet „Kinkazan»-nak (arany virághegy) hívnak. A japáni eredetű pony-ló már 22 éves, de a legutóbbi hadgyakorlatok alatt a császár folytonosan rajta lovagolt.

* A komló és fokhagyma most már nagyban terem Dél-Amerika réteiben egész vadon. Nagyon valószínű, hogy a magvakat a szél viszi szét.

* Az indiai tigris nagy mértékben pusztul magában Kelet-Indiában, különösen a gyakori erdő-égések miatt. A vadászok legkedveltebb helye most Tonking alás részében, a Márvány-hegységben van, a hol az annamíták nem őrözik a tigrist, mivel féltettek tartják.

BIHARMEGYEI NÉPVESELETEK.

Nincs oly vidék ebben az országban, hol a nemzet őntudat erősebben élne a nép lelkében, mint a bihari rónán. A bihari magyar ember jóformán csak önmagát s a maga vidékebelit tartja „tisztá magyar»-nak, míg a többi népfajokat lenézőleg „sült oláh», «csupa tóta», «merő német» és «vad rácz» kitételekkel illeti. Ez utóbbi a II. Rákóczi Ferencz szabadságharcza korában e tájon garázdálkodott rácz csapatok («rudelissima Rascianorum gens») kegyetlenségének a nép nyelvibe is átment örök emléke. Általában mind ez az elnevezés a multban gyökerezik, midőn a műveletlen ember szemében egyedül férfi-munka-számba menő hadi-munkát azon a tájon egyedül a magyar hajú végzte, mi alatt a többi népség «kályha vallás sütötte a makkot».

A történelem nemzetalkotó s nemzetfentartó ereje nyilvánul hát abban, hogy a bihari ember a magyarnál is magyarabbnak tartja magát. Multjában élven, szájról-szájra szállítja a hajdúk dicsőségét, Toldi Miklós, Bocskai, Zólyomi, Rákóczi emlékezetét. ily úton-módon támadó erős történelmi érzéke kifejti benne a tiszteletet minden iránt, a mi hagyományos, tehát az apáról fiúra szálló viselet iránt is. Az ősei dicsőségével együtt azon lakossága, melynek csak a tegnapi emlékező Klíója és Kalliopeja nem örökit meg egyebet, mint egy-egy helyi érdekű szerelmes históriát vagy a legutóbbi akasztás hőst.

Bocskai emléke honol a Kősmő és a Berettyó mellékén. Ott van Tamási és a régenyi pusztá, egykor mind a kettő szabad hajdu fészek, ott van Kis-Marja, a fejedelem szabadalmas városa, s tőzsomszédságában Nagy-Kereki, honnét legelőbb indult ki diadalmenetére. Derék, szép magyar nép lakik azon a tájon. Viseletük legszebb a megyében; férfiaknál daliás (1. kép), nőknél kaczkias jellegű. Bornyúszerű, csipkés újjú patyolat-ing és a sarkantyús deli-csizma száráig érő, libacsont madzaghúzóval művészielg ránczba szedett, négy vagy «hat-szilbe» varrt bő gatyá, fő-fő ékessége a marjai és a kereki legény öltözetének. Bogra kötött fekete nyakkendő, ottani szóval nyakraváló, nyitva felejtett sürtü-pitykés mellény, fekete szűr, melyet nyaratszaka bot végére tűzve hord a vállán, s darutollas csárdás kis kalap egészíti ki a jóraváló, tisztességes, berettyó-melléki legény ünneplő testi ruháját.

Ennek a festői szép öltözetnek aztán, a legény testtartása adja meg igazi magyaros jellegét. A legény, ha egy helyben áll, csipejére ereszté egész testét, de nem oly lomhán, mint a szicilliai, kit szintén ez a tartás jellemez, — hanem csak könnyedén. S különösen három ruhadarabnak kell kifogástalanul állania rajta.

Az egyik a kalap, melynek becsét és fontos-ságát igaz módon tünteti fel az ismeretes régi népdal:

Csárdás, kis kalapot veszek,
Mellé rozsmaringot teszek,
Szagos lesz az utca merre járok,
Annál jobban szeretnek a lányok.

A kalap, bihari felfogás szerint, annál szebb, minél pörgőbb, minél kisebb a karimája. Azért mondja a nóta: «kerek az én kalapom, kerek-kebbre szabatom.» Csökmőtől Élesdig (4. kép), sőt a Királyhágóig, a magyar lakosság «csárdás, kis kalapot» visel, Derecke tája kivételével, hol szélesebb karimájú kalap járja. A kalapot a legény csak könnyedén vágja jobb szemére; már a ki lehuzza a fejébe: bujnyikos kinézésű, ne-gédes, s lányok szemében sem igazi helyre legény. Télen a báránybőr-, a túri- vagy a darutollas asztrakán-sapka hasonlóképp bukóra áll a legény fejében.

A másik nevezetes ruhadarab a dolmány vagy a szűr, melynek, bárminő helyzetben legyen, akár panyókára, akár két vállra vetve, akár botra tűzve: szükségkép délcegen kell állnia.

A harmadik a csizma, mely hogy nyalka, azaz roppant magas sarkú legyen, ép oly feltétlenül szükséges, mint huszár-attakhoz a ken-gyel. A kothurnustól kezdve, a párisi sarkakig, mindig és mindenütt szükségét látták annak, hogy a ki délcegen akar lenni, magas sarkon járjon. Magyar legénynél ez annál fontosabb, mert tánczának jellege is egyenesen megköveteli a magas sarkot.

Nézetem szerint ugyanis, a magyar táncz fő jellemvonása, hogy sarkon és egész talpon jár, ellentétben a nyugateurópai kőrtánczokkal, melyeket lábujjhegyen lejtenek. Mert csak is úgy, ha az egész lábfeje s különösen a sarkakra nehezedik, nyerhet igaz kifejezést a magyar népjel-lemben gyökerező gravitás, az a méltóságos test-tartás, melynek ninesen párja e földrészen, ha-nem ha a spantoloknál, kinekél azonban a gravitás már szertartásos grandezza megy át.

A hegyes orru, sarkantyús csizma szintén főképp a tánczra való tekintetből szerepel minden ün-neppan. Azzal veri ki a legény a taktust, de csak «szép módjával»: inkább halkán, mint nagy zajjal; mert a lazán álló nagy taraju sarkantyú csörömpölő pengetése merőben idegen hozomány; a huszároknak ép oly idegen-izű, talmi magyar tempója, mint a minők fanfaron-nade-jaik és kacskaringós, sületlen káromko-dásaik.

De nem csak tánczán, hanem már a járá-sán is meglátszik a puszták fiának komoly méltósága. «Megismerni a kanászt csupán járásáról» — mondja a nóta, s ép így emlékezik az csikósról, a juhászról, stb. A városi ember lőt-fut, gyorsan jár, szabott örfja levén minden teendőjének; a falusi és pusztai lakos, kinek ninesen szoros terminushoz kötte a tennivalója, rend sze-gint nagyon lassan jár és tempóra tesz mind-ent, még pihenni is tempóra pihen s lenézőleg

BIHARMEGYÉBŐL. — ÉLESD KÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA. Lojanek János fényképe után.

szól az «utri-futri», vagyis nagy sebbel-lobbal járó üzlet-emberrel vagy más aféle istenterem-téséről. Ép úgy lenézi a lomha, nehékes oláhót vagy a tótót, ki mint a horgon akadt csuka igyekezik előre nyújtott feje s nyaka után. Leány-nál is a szerelmes lépés kellemei sehol jobban nem nyilatkoznak, soha sem igézőbbek, mint ruganyos járásában, mely nem lebegő, nem megylábbujjhegyen, hanem ellenkezőleg, ép úgy, mint tánczra: egész talpon. Járás közben a bihari leány «olyan egyenes, mintha nádat nyelt volna»; lapos angol sarku cipőben nem is le-hetne oly egyenesen járni!

«Nagy-Szalonta nevezetes városában» ugyan-oly festői, bár átlag nem oly délcege-szabásu a magyar népviselet (2. kép), mint Kis-Marján. Szalontán csak a czifra szűr mulja felül a berety-tó-melléki magyar gügyát. Mert az a boglárával ékes czifra szűr, úgy a rajta levő kézimunkánál, mint anyagánál fogva kétségkívül a legrágább s a legdiszesebb effajta öltöny széles e hazában. Viselik is télen-nyáron egyaránt.

Egyéb téli felöltők, mint a huszár-dolmányhoz hasonló, testhez álló, posztó bekecs, a fekete szőrű guba, mely a subát pótolja, és a hitvány daróc nyomába se hágnak a szalontai czifra szűrnek. A suba, mely abban különbözik a bun-dától, hogy a bunda újjas, míg a suba ujjatlan: Szalontán is rócczal varrott, vagyis a bőrdara-bok szegélyei ninesenek közvetlenül összevarrva, hanem a közéjük végül végig illesztett írha-szija, olyanformán, mint a hogy a régi cserepá-rok kék nadrágja oldalára közbül varrtak egy

fehér csikót. Háromszéken a szítesők ezt a mun-kát rócczal varrásnak nevezik, s ez a szó ve-zetett engem ezen elnevezés eredeti forrására. Németül «Wurst» vagy «Würsteln» a rócz vagy vorcz neve, s bizonyára onnan ered a magyar kitétel.

Szalontán az egy sor gombos közönséges posztó kabátnak újjas, a többnyire panyókára vetett átgombolós posztó kabátnak mándli a neve. A zsinóros atilla és a dolmány ünneplő ruhák; úgyszintén a tisztas doka, mely nem ugyanaz, a mi a nagykunsgái doku; a mondér és a lékri, férfi-felöltők. A lajbi vagy kis lajbi a kö-zelmultban még som-gombra gombolódott, ma már lapos pitykés. A bornyuszajú vászoning otthon-szött, a perkáj- és gyolcs-ing és gatyá rőc-számra vett anyagból készül.

A Kis- és Nagy-Sárrét közt, voltakép a világ háta mögött fekvő, eldugott két helységben: Csökmön és Darvason, a legény legfőbb, elma-radhatatlan ékessége a pörge kis kalapjához tű-zött vasgém- vagy darutoll, mely minél világó-sabb, annál szebb; a lajbi darutoll a legszebb, s oly becsben áll, hogy örökbe is hagyják. Csökmő izmos és szálas népe roppant bő, körös-körül sűrű ránczba szedett gatyában jár, mely hogy annál szebben, «kerekebben» álljon, úgy van varrva, mint a szoknya, t. i. csak egy szára van; ez alá vesznek aztán még egy vékony gyolcs gatyát. Darvason huszárkát, kigombolt

posztó mellényt, térdig formán erő vékony gyolcs ruhát s hétköznap kék kötött viselnek. Ha azonban halászni vagy csikászni mennek a rétre: úgy öltöznék, mint a kotubeli pásztor, gulyás vagy pákász. Felső ruhául vászon sinkót vesznek magukra, mely az inget is pótolja. A sinkót bekötik a kukóba (az Alsó-Sárréten cziczu-nadrág), ezt a testhez álló vászon «lábra-valót» pedig a bocskor szárába. Ugy a sinkó, mint a kukó, oly durva és oly sűrű vászomból vannak, hogy se a torva, se a tövis, de még a sár sem hatolhat át rajtuk.

Ott, a hol a magyarság oláhokkal vegyest lakik, ezek hatása erősen meglátszik a nép viseletén. Ott az öltözet «tarka, mint a rácz oltár», mi által ki van véve magyaros formájából. Így Körösszeg-Apáti feliben magyar, feliben oláh faluban bő újjú, vagy sűrű forhamellis (Vor-hemé) vagyis bodor elejtű inget, vörös-sárga vagy kék-sárga fejtővel varrt czifra kendőt, kék vagy más színű kötöt s vászon vagy gyolcs gatyát viselnek. A legények pörge kalapjának egyik oldalára daru- vagy gém-toll, másik olda-lára csinált virágbokréta van tűzve, — a mi egy kissé sok a jóból; ellenben eszímájok ritkán sarkantyús.

A férfiak viselete Biharban hagyományos, mely hosszú időközökben is csak alig-alig mó-dosul. Ellenben a fehér nép viselete, főképp a fiataloknál, igen kevéssé emlékeztet rég mult idők módjára. Lányok és menyecskék nem viselik többé a piros csizmát; divatját multa az idős-bodros tarjagos fiktó (főkötő) is, mit a

menyescsék fehér vagy fekete gyöles kendővel, az öreg asszonyok nagy *lencsés kendővel* kötöttek volt be, annyira, hogy csak a fodra látszott. A hatvanas éveken meggyeszerre felkapták a *tisza-gubát*, mely vörös zsinórral kihányt vastag fekete kelméből készült, s hátul vörös bojtalt volt díszítve. Azonban a tiszta-guba módja is csak ideig-óráig tartott; ma már teljesen felváltotta a sárgásbarna festett, fekete selyem virággal díszített, alig csipőig érő kis bunda. Híres a derecskei szűcsök által készített sárga kis bunda és az ugynevezett *türi bunda*.

Ma a női viselet Biharban is, mint az Alföldön általában, többé-kevésbé a nagy világ divatjához alkalmazkodik.

A *síma*, t. i. nem *tunikás* szoknyát, mely az itt ábrázolt szalonai kenyérvívű asszonyon látható (3. kép): már csak idősebb nők veszik magukra, a fiatalja többre becsüli az elől-hátul s körül fodros szoknyát. Az uralis czviklis szoknya, alján bővebb mint a derekban, mert két oldal hosszuk háromszögű fél- vagy egész czviklivel van kitöltve. Ez a *czvikli* (Zwickel), régi magyar szóval *aszaly*, a mit Arany próbált fölleleveníteni a Buda halálában. Biharban jobb szereti az asszony nép a *kerekaljú*, másképp magyar szoknyát, a kibé' nincsen czvikli, és a melynek Pestmegyében tréfásan *Csicsoné szoknyája* a neve.

Derekra való női ruhák a *vizikli* (néhol *vizitli*), az elől *komótó bujjbeli*, *hózzádilló*, *tüledalló*, vagy *tüllalló*; a *lekeri*, *majka* vagy *kaczmajka*, az *ujas*, az *ingáll* stb.

Menyescsék vagy bekötik a fejüket, vagy pedig kiadnak fekete csipke *fiketöt* viselnek, mint az alföldi menyescsék általában.

A leányok hajdon-fővel járnak; közepén elválasztott, leeresztett hajukba pántlikát fonnak. A közepéből kissé kiemelkedő vagy kiemelkedni vágyó leány azonban, ma már meggyeszerre fel-tűzi a haját, mert a csapba kötött pántlikás hajviseletet parasztnak tartja. Az átmenet rendszeren azzal kezdődik, hogy egy fonat helyett két fonatban bocsátja vállára haját, melyet aztán egyszer csak feltűz, — mert bezsirozza a viziklit!

A czipellő és topánka leányoknál szintén oly magas sarkú, mint a legényeknél a csizma. Nem is *«tarti kis lánya»* (begyes), a kiknek nincs magas sarkú czipellője.

Biharban a női ruha általában sötét színű, idősebbeknél fekete, mit Tiszántal a kálmánistás jelzőjével tekintenek, s azért nevezik a fekete varjút *«kálomista varnyu»*-nak.

Nem is alaptalanul; mert annyi bizonyos, hogy a hol Kálvin követői tömegesebben laknak, csakugyan tulnyomó a sötét szín. Zágráb piacza csak úgy piroslik a sok piros kendős, piros virágos asszonytól, Győrött kék, Salamancában sárga, Moldvában a csángó fehéreknél fehér a népviselet; ellenben Montaubanban, a francia kálmánisták egyik erős várában, vagy nálunk a jóformán egészen református Nagy-Kunságban, Békésmegye magyar ref. községeiben, s a bihari síkon tulnyomóan fekete vagy legalább is sötét színű a női viselet. S mondhatni, minél inkább közeledünk kelet felé, azaz minél közelebb férköznünk az oláshághoz, annál virágosabb, annál tarkább s általában világosabb színű a magyar női ruha. Az oláh nő tarkasága összhangban van temploma ezirásával; a kálmánista magyar asszonyon, ott a hol még megőrizte régi szokásait, a ruha is oly puritán egyszerű, mint a szentgyúhá, hova imádkozni jár. S még ez előtt harminc-nyegen esztendővel ház körül a fehér, házon kívül a fekete köntényt viselte Biharban úgy az uri, mint a parasz-asszony. A tarkabarka kötő mintegy jelvénye volt a megbomlott erkölcsnek; azért mondta a sárrejtő nóta: *«Annak a kis lányunk tarka a kötője, Isten teremtyegye»* — nem jó lesz belőle.

BALLAGI ALADÁR.

TOKAJ PUSZTULÁSA.

Volt már szomorú alkalmunk részletesebb jelentést tenni arról a pusztulásról, mely a magyar Hegyaljának legnevezetesebb városát, a magyarországi városok között Budapest után a külföldön is leginkább ismert név Tokajt elemészette, fölkelvéen szerencsétlen lakói iránt a részvétet mindenütt, a hol az emberek szíve a nyomor és szenvedés iránt még érzeni tud.

Ez alkalommal bemutatjuk Tokajnak a pusztulás utáni képét, Kozmata fővárosi fényképésznek a helyszínén készült fölvétele után, valamint

Tokajnak egy helyrajzi térképét. A kettő együtt — mindkettőjét Bernáth Béla úr, a mádi kerület országgyűlési képviselője volt szíves átengedni lapunknak, — teljes fogalmat nyújt a pusztulás nagyságáról s ez utóbbin megérthető, mily kevéssé maradt meg a suttótt városból, — s az is a széle felé eső szegényesebb házikókból áll, — míg a város közepe, legértékesebb része a lánóg martaletka lett, több templom is léteget, így a képvonkon már fedél nélkül látható görög egye-sült és görög nem egyesült egyházak.

E két képre tekintve mindenki meggyőző-dhetik, hogy ha az emberi részvét ezúttal főbuz-dul e város szerencsétlenségén bizony elég nagy oka van reá s az valóban kihívja a szá-nalmat.

A MAGYAR KIRÁLY DEBRECZENBEN.

Művészi toll kellene ahhoz, hogy híven raj-zolhassa le a Debreczenben lefolyt ünnepé-lyeket, kezdve a király bevonulásától egészen az elindulás perceiig. Minden alig feltűnő ki-csinységben meg-megannyi élő kifejezése volt a király iránti őszinte ragaszkodásnak és hó-dolatnak. Ha Mátyás király utazását a nép között monda-kör veszi körül, nem kételkedünk kimondani, hogy a debreczeni királylátogatást is ahhoz hasonló fényes diéskör övezi.

Ne várják olvasóink, hogy részletesen leírjuk, hogyan fogadták Debreczenben a királyt s kiket és hogyan fogadták a király Debreczenben? mind-ezt megtejték a naplapok. Még azt sem írom le, hogy mint volt földíszítve s ünnepi ruhába öltöztetve Debreczen. Fényt, pompát, külső dísz láttat már ő Felsője eleget; de a lelkesedések oly magasra fellobogó lángját, ritkán láthatta. Nem mondva csinált oltártűz volt az, de önként áramló meleg a kebelből, tizezrek szivéből és ajkairól, s visszasugárzott a király jó-ságos, szelid arcuzatán. Úgy láttuk, mintha eme pillanatokban a szívét sokszor terhelő bánat, az életén ilő sok nehéz gond eltávozott volna. Ajkán nyájias mosoly, szemében örömsugár látszott.

A napilapok tudósítói elkeledetek egy fontos jelenséget föllelteni, a mi pedig a királylátogatást egészen szokatlan fényben tünteti föl. Azt nevezetes, hogy a városban az alkalommal még csak katonai díszörög sem volt. A példás rendet mindenütt a helyi rendőrség, tűzoltóság és főiskolai ifjuság tartotta fenn, mintha nem is a legfőbb hadúr, de a népnél jószágos atyja jönne vendégl szerető népe közé. Király századok óta nem járt még így az ő népe között.

Egyszerű ember ajakáról hallhattunk ilyen nyilatkozatot: — Uram! még a szeméből is kilátszik, hogy ő felségénél jobb ember nem lehet. Olyan szívesen köszönt, mintha régi ismerősök lettünk volna.

Csak látni kellett a Nagy-erdőn, a mint a mé-zes-kalácsos, fonatos sátrak előtt megjelent s az egyszerű asszonyokkal, lánykakkal szóba esz-kekedett.

— Tessék, méltóságos király úr, — szölt egy fonatos sütő asszony, — kóstolja meg ezt a jó fonatot.

S milyen büszke volt Filöp János gulyás, hogy a király még őt is megtisztelte megszól-tásával. Hortobágyi pásztor, a ki már József fő-herczeggel is váltott szót s szóváltása méltó a följegyzésre.

— Nos, hát jár-e most jó idő a pusztán? — kérdezte akkor a főherczeg.

— Két Isten kellene ide, fenséges herczeg úr, hogy jó időnk legyen.

— Hogy-hogy? — kérdezte a főherczeg.

— Az egyik adná az esőt, a másik meg föl-szárítaná.

Nos hát most még nagyobb tisztesség érte. Hortobágyról ide rendeltek ökörszűrtre, gulyás-hús készítésére, s ő felsége megkérdezte: *«Hogyan csinálják a gulyáshúst?»* És elmondta a nélkül, hogy legkisebb zavarba jött volna. Úgy állott a felség előtt társaival együtt, mint valami fegyelmezett katona.

Általában az erdőn érezte magát ő felsége legoththoniasabban. Gyalog járt-kelt. Közéleiben, de mindig tiszteletteljes távolságban a nép, har-sogó éljenekkel üdvözölve azt, ki mint Mátyás hajdanán, leereszkedett az ő népéhez s még a hortobágyi pásztorral is szóba bocsátkozott.

Négy száz fehérbe öltözött kis leányka szegé-lyezte az utat, hol a felség elhaladt. Mindegyik-nek kezében kosár volt, melyből virágot hintet-

tek utjára. Ez a sok leányka ő felsége előtt is feltűnt s meg is kérdezte: *«Mindnyájan debre-czeniek-e?»*

Persze hogy mindazok voltak, valamint a ban-dériszták, dalárok, stb. Nem is engedett volna most Debreczen városra az ilyen külső díszíté-sekbe más idegen elemet bevonni. Legyen mind eredetileg debreczeni.

Hát az nem följegyzésre méltó esemény-e, hogy a tramway-t ő felsége Debreczenben avatta föl udvarképesse? Itt ült először helyi vasuton. Az erdőből ezen jött be kíséretével a város-házáig. Még azt is megkérdezte, hogy milyen alaptökevel alakult meg a helyi vasutársaság, s helyeselte, midőn megtudta, hogy a legtöbb részvény debreczeniek kezében van. Az erdőből jövet fenhangon adott kifejezést legmagasabb megelégedésének, így szólván a vasuti kocsiha szállásakor gr. Szapáryhoz: *«Igazán meglepett ez a gyönyörű fogadtatás!»*

Es itt szabad legyen ismételnem, ő felségénem külső dísz, — holott az is imponáns volt, — lephette meg, de az erdőre kiáramlott népözön, mindegyik arcán az igazi öröm, mintha mind-egyik ajkon ott lebegtet volna: *«köszönjük fel-ség, hogy eljöttél közeink!»*

Anyák emelték föl ölbéli kis leánykájukat s egyiknek-e egyiknek kezében fehér papírtábla volt, melyre aranyos betűkkel volt felragasztva: *«Éljen a király!»*

— Jól megnézd, — szölt egy anya közel a királyhoz, — ez itt a király, hogy el ne felejtöd soha életedben.

Egy öreg ember pedig levett kalappal önfedel-ten így kiáltott föl:

— Jaj Istenem! a jó öreg király! hát még ő is megörögszik.

Ezek az apró események mind azt bizonyítják, hogy a király betekintett a nép szívének közé-pebe. Debreczen nem egyhamar lelkesül, de ha aztán megszeret valakit, meg van az szeretve.

Ilyen egyes epizódok több helyen játszódtak le. A király szívélyessége meghódított mindenkit. S ez a nap csakugyan feledhetlen lesz Debreczen történetében. A főiskolában eltöltött idő szintén arról tanuskodott, hogy a magyar király szívén viseli a magyar ifjuság jövőjét. A főiskolában véghez ment ünnepi fénypontja mindenesre az volt, midőn az énekár Kölesy Hymnusát dalolta el. A felség az énekés alatt láthatólag megindulva hallgatott. Majd később a könyv-tárban e ezéla készített aranytollal jegyezte be nevét.

Éltározása előtt a perronon megszólította Kis Áron ref. esperes urat eme szavakkal: *«Közö-nöm a szíves fogadtatást»*. Majd Simonffy pol-gármesternek kezét melegen megszorítva, így szölt: *«Úra nagyon köszönöm; ezt a napot nem felejtem el.»* Befejzése volt e pár szó többször ismételt magas megelégedésének s a polgár-mester kézszeritása az egész Debreczennek szölt.

Záradékol még egy mulatságos epizódot hadd említsék föl. Ott serteptelt egy kiborított, strimpflis lakáj a banderisták előtt. Csinos szál legény volt. Ha bajusza lett volna, beillik magyar gyerekek is. Megjegyezte ezt egy banderista eme szavakkal:

— Ha meghagyná a bajuszát, ez is beválnék ám kunsági fiúnak.

A lakáj arra néz, jóízűen mosolyogva válaszol magyarúl:

— Így is kunsági fi vagyok én, Kun-Madaras az én szülővárosom.

Egy városi hajdúnak megvolt az az előjoga, hogy az udvari szakácsok közt forgolódjék. Jól is ment addig a dolga, csak az volt a baj, hogy kevéssé beszélhetett magyarul. A mint egyiknek így mutogatott s meg akarta magát érteni, a német szakács egy szintén kiborított csinos legényre mutatott, hogy az tud ám magyarul.

Felé ment s annak is mutogatott.

— Sohase mutogass, öcsém, tudok én a nyel-veden.

— Hát uraságod magyar? hát aztán micsoda állásban tetszik lenni ő felségénél?

— Leibkammerdienerje vagyok.

— Micsoda?

— Személye körüli insas.

— Van szerencsém. Hogy hívják becses nevén?

— Nagy Dániel, Aradról. Mint katona kerül-tem az udvarhoz, aztán eszimatizáló készült, selyemmel vegyítve, a gallér csinosan paszományozva és a gallér szélén gombos rojt függ le; a gallér oly magasan van a vállon, a mint csak lehet, mert kü-

DIVATTUDÓSÍTÁS

Budapest, 1890. szept. 15.

Szeptembert írunk, és ha meleg van is még nappal, az esti levegő gyakran elég hűs már arra, hogy óvatosságra intsen.

Ez okból minden előrelátó nőnek felőléről kell gondoskodni. . .

Nem a fényűzés, nem költségei viszketeget, leg-kevésbé hiúság az uraim, mely minket arra kény-szerít, hogy divatos felöltőkről gondoskodjunk, hanem az önk iránti gyöngédség, nehogy meg-betegedjünk, meghaljunk és önk elveszítsenek bennünket.

Sohse bocsájtanák meg maguknak, jól tudjuk, ha rosszul alkalmazott fukarságból megtagadva tőlünk a módot, a melylyel hitvesi szeretetünknek jelét akarjuk adni, sírjukig kénytelenek lennünk gyász szállításakor gr. Szapáryhoz: *«Igazán meglepett ez a gyönyörű fogadtatás!»*

Alkalmat nyújtunk tehát, hogy kikérüljük a közös katasztrófát egy pár izléses ősi felöltő bemutatásával, melyek a nőnek valószínűleg fognak tetszeni, s melyekben a nők önmek okvetlenül még jobban megfetszenek, mint eddig.

Már a 17-ik század óta fényűzési cikkek voltak a felöltők s a mi napjainkban is megtartották ezt a

ÚJ FELÖLTŐK.

régi hirtűket. Divatosak a szépen szabott hosszú csipkés gyapjúköpenyek, úgy mint a rövidre szabott jacketek is, melyek, bár jól festenek, nem kerülnek egy király vagyónába, de a drágább és a csinosabb köpenyek is általában olcsóbbak lettek, és az itt rajz-ban bemutatott három darab, érdemes a pontos meg-figyelésre és leírásra.

A három közül egyik fekete bársonyból készült és szeptemberre való, bár anyagát illetően a bársony kényelemmel viselhető júniusban is. A köpeny jól kiemeli a termetet. Metszett és gazdagon díszített apró gyöngyökkel, a nyak magas, elől csipke cascade esik le s magas pagoda-karjai vannak. Ezen minta oly csoportoztatott, mely sokáig marad divatban csekély változtatásokkal, sőt a nélkül is; díszítése a legújabb.

A második felöltő a leggazdagabb, a mi készíthető, s a szöveten nincs prém és drága csipke. Az egész gazdag plüssbrokát, finom, teljes virágú rózsák rajzá-val. A termethez alkalmazkodik. A nyakrés oly mély, a mint azt Boleyn Anna s más Tudor-király-nék ékeivel összeköttetésben megszoktuk. Magasra nyulik a vállra s a vászon rész csaknem oly csinos, mint a külső rész. A kép jobban megmagyarázza, mint bármely leírás.

A harmadik kedvenc köpeny menyasszonyok számára, s egy-két híres kelengyében hasonlókat találunk. Jelen esetben finom, veresszövetből készült, selyemmel vegyítve, a gallér csinosan paszományozva és a gallér szélén gombos rojt függ le; a gallér oly magasan van a vállon, a mint csak lehet, mert kü-

lönben nem mondható róla, hogy divatosan készült.

Lesz még alkalmunk a köpenyekkel bővebben is foglalkozni, majd ha még inkább rájuk leszünk utalva, most csak csupa merő óvatosságból szolgál-tunk egyelőre ezekkel.

Annak idején a hosszú és rövid, testhez álló és bő, nappali és esti, utazó és városi köpenyek szá-matlan fajával és alfajával költünk szorosabb ismeret-séget.

De minél később lesz rájuk szükség, minél tovább jelenhetünk meg *«derékban»*, annál jobb.

Iza.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Kazinczy Ferencz levelezése. A tud. akadémia kiadásában megindult Kazinczy Ferencz összes mű-veinek kiadása. A gyűjteményből először is a levele-zések jelennek meg, minthogy Kazinczy levelei szolgáltatók a kulesot műveivel, egész irodalmi működéséhez, és annak kritikai méltánylásához. Az akadémia három sorozatba osztva adja ki Kazinczy műveit. *Béthy* Zsoltra volt bízva az eredeti művek sajtó alá rendezése, *Heinrich* Gusztávra a fordítá-soké, a levelezések pedig dr. *Váczy* Jánosra. A le-velezések első kötete 716 oldalra terjed s 1763—1789-iki évközt öleli föl.

Ka inczy műveinek összegyűjtése a magyar iroda-lomtörténetnek elmulasztathatlan kötelessége. A tud. akadémia már 1832-ben elhatározta azt, s négy év múlva a *«poétai munkákat»* majd, 1839-ben *«uta-zásait»* ki is adta, de költésghányi miatt nem foly-tathatta. Nincs író, kit oly ellentétesen ítélnek meg, mint Kazinczyt, a ki valóban nem is alkotott nagy műveket, hanem mozgató erőt, szárnyat adott az irodalomnak, mester lett, kit tanítványok vetek körül, követték és létrehozták azt a nagy mozgal-mat, mely hazánk új irodalmát megteremté, nem ugyan azon alapon, melyen Kazinczy (korának va-lódi diktátora) képzelte, de a töle nyert lelkesedés és inspiráció által. Különösen Kazinczy nyelvújítását támadják meg legelősebben, kivált az utolsó idők-ben, mikor a magyar nyelv germanizálásával az ide-genszerűségek átültetésével oly ridegen vádolják. A neologok ellen az orthológok által megkezdett harcban Kazinczy mint nyelvrontó szerepel az or-thológok szemében, a másik tábor pedig mint nyelv-reformátort ünnepli. Valóban Kazinczy nem elége-dett meg korának irodalmi nyelvével. Már ifjúkori leveleiből látnék, mennyire tisztában volt, hogy a magyar nyelvvel csiszolni és fejleszteni szükséges, és alkalmassá tenni, hogy hangzásban legyább, kifeje-zésekben bővebb és szelesebb legyen. Alkotott sok új szavakat, azok közül el is tűnt egy csomó, de ma-radt elég, mely az irodalmi nyelvnek köztulajdo-nává lett s ma már beszédben, írásban nélkülözhe-tetlen. A nyelv-reformátort különösen is Kazinczyból nem az egész ember, tevékeny szellemek csak egy része. Maradandó kegyeletet biztosít számára az a nagy hatás, melyet eszméivel, irányával kortársaira tenni tudott, irodalmi életet támasztott, s oly uralkodó tekintélyre emelkedett, minő ma már alig képzelhető a közélet és a sajtó nagy kiterjedése közepette, de akkor felírásítójé, ébresztője volt az irodalmi szellemnek, s összegyűjtője az irodalmi mun-kásságnak. Nemes és fényes alakja ő irodalmunknak, telve ideállokkal, ambícióval, és szeretettel nemzete haladása és minden tehetség iránt. Leveleiben buzdit, levit, tanácsot ad, izgat és hirdeti a czélt, toborozza az erket. Tisztelet veszi körül, tömjé-neznek neki, de a nagy befolyásban is mindig az irodalom, a költészet fejlődése lebeg előtte, s mikor már szűnik a hódolat, akkor meg is jelennek, a kik őt pótolni képesek, s alkotnak a költészetben. Ka-zinczy tanulmányos leveleiből 278 levél van a kötet-ben, időrendi sorozatban. Dr. *Váczy* János nagy gondallal ellátta ezeket jegyzetekkel és magyarázat-okkal, hogy a kellő felvilágosítást azonnal meg-kapja minden olvasó. E levelek még eddig kiadatl-anok voltak, s most kerülnek először a nyilvánosság elé, megindulva II. József császár korát, közműve-lődési, irodalmi viszonyainkat, s bepillantást engedve egy nagy ember lelkebe, mely szép, fogékony és gaz-dag. Nem csupán Kazinczy leveleit találjuk, hanem hozzá irottakat is Kazinczy Lászlótól 85, Horváth Ádámától 34, Ráday Gedeontól 27, gr. Esterházytól 14, Földi Jánostól 10, Baróti Szabó Dávidtól 6. Kova-chich Márton Györgyötől 4, Orszay Lőrincztől 3 db., stb. lelti be a kötetet. Kazinczy a Rádayhoz írt leveleiben fejti ki először, hogy a magyar nyelv ido-mitása nélkül a költészet alig boldogulhat. Legzár-dagabb levelezésben az 1789-ik év, mert ekkor Ka-zinczy már iskolai inspektor volt, s állása sok meg-figyelésre juttatja, továbbá mert új folyóiratot akart alapítani s e mellé megnyerni az összes erket. Meg is indult 1790-ben az *«Orpheus»*. E levelezések egész közelbe hozzák a kort, melynek annyi vágya és tö-rekvése volt, s Kazinczyt, ki e vágyakat és törekvése-ket lelkesítette, vezette. Dicséretes a gond, melylyel a gazdag gyűjteményt dr. *Váczy* rendezte, jegyzetek-kel s név- és tárgymutatóval ellátta. Ára 5 frt.

Károli-émlékkönyv, szerkesztette *Kenessey Béla*, a magyar protestáns irodalmi társaság titkára. Ugyane társaság gondoskodott, hogy a gönczi ün-nepre a protestáns hívek és a magyar irodalomtör-ténet felkutatva, összegyűjtve és kidolgozva meg-kapja mindazokat az adatokat, melyek az első teljes magyar biblia fordítójára, Károli Gáspárra vonat-koznak, kinek életéről és szerepléséről oly keveset tudtunk eddig. Az emlékkönyv számára *H. Kiss Kálmán* írta meg Károli életrajzát, a Biblia-fordítás történetével, s a kort is érdekesen festvén dolgoz-tában. Adatait mi is felhasználjuk mai számunkban a Károliáról szóló cikkbek. A XVII. század vallási vitáitól szolgálhat érdekes részletet id. *Kiss Áron* *«Károli Gáspár küzdelme a szent-háromság tana vé-delmében, Egri Lukács ellen»* cím alatt. Ezt érte-kés tanulmány követi: *«A vizsolyi Biblia nyelvé»* Csontos Józseftől, ki a Károli fordította Biblia ma-gyarságról és nyelvészeti sajátosságait veszi figyelmes vizsgálódás alá. Végül pedig *Füzy* János ismertet meg a Károli Gáspár emlékére állított szobor törté-netével, mint a magyar Biblia háromszáz éves ünne-pének maradványát kifejezőjét. Az emlékkönyvet *Szász Károly* emelkedett szellemű költeménye nyitja meg: *«Károli Gáspár szobra előtt»*. A 197 oldal-t tevő könyv méltó emléke Károliának és a protestán-sok kegyeletének az irodalomban is. A szöveg mel-lett közli fénynyomatban a Mátyray által készített emlékszóbor képét, a gönczi ref. templomot, s a Károli korában szerepeltek közül többnek arcképe-t. Az érdekes kötet ára 1 frt 20 kr.

Fáy András élete és művei, írta Erdélyi Pál. A tud. akadémia által Fáy életére és működése is-mertetésére kitűzött pályadíj okozta, hogy az immár a harmadik könyv Fáyról. Egyet-egyet Koltay Vir-gil és Findura Imre irt, de Fáy gazdag életében és korának irodalmi és politikai eseményeiben Erdélyi Pál még elég bő anyagot talált, mely dolgozatának újabb érdeket biztosít. Mikor művével pályázott, csak töredékes vázlatot nyújtott be, azóta azonban gondallal dolgozta, s a bírálatokat is figyelembe vette.

Huszonöt fejezetben rajzolja Fáy pályáját. Az első fejezetek a Fáy-családdal, Fáy ifjuságával, sá-rospataki diákéletével foglalkoznak. Azután már irodalmi dolgozataira kerül a sor; a *«Próbátétel»*, *«Friss bokréta»*, *«Parád leírása»*, a *«Mesék és aforizmák»*, a *«Két Báthory»*, *«Bélteky-ház»* fejtegeté-seire. Tánul a kép Fáy pestmegyei szereplésével, Széchenyivel való viszonya, a hidügy, színház kér-dései felmerülésével, a takarékpénztár alapításával. Ezzel új vonás gyűjl Fáy irodalmi arczulatába, a politikus és publicistát. Azután nevelési irataira irányul a figyelem. Bő méltatásban részesülnek szépirodalmi összes művei, politikai és publicis-tikai dolgozatai is. A szabadságharc leveretése után kevés a mondanivaló, bár a 70 éves agagtján bálmutalos munkáerővel dolgozik. A kép pedagó-giai rendszere ismertetésével végződik. Erdélyi Pál munkája Fáy élete és munkássága minden szaká-ban egyforma szeretettel, egyforma gondallal mutatja be az olvasóknak. A 350 oldalra terjedő könyv ára 2 frt 50 kr.

Akadémiai kiadványok. A tud. akadémia kiadá-sában két nagyobb szaktudományi tanulmány jelent meg, egyik a természettudomány, másik az erdés-zet, illetőleg a botanika köréből.

Az electrodynamicus átalános elmélete az egyik. Adalék az electrodynamicus inductio differe-ntiál egyenleteinek alkalmazásához és integráció-jához, dr. *Fröhlich Isidor* akadémiai tagtól. Az akadémia által a Bézsán-díjjal (1887.) koszorúzott pályamű kivonata. Három tábla rajz is magyarázza az önálló kutatások alapján készült szakdolgozatot. Ára 1 frt. — A másik pedig *Hazánk tölgyfajai és tölgyerdei*. (Quercus et querceta Hungariae) írta dr. *Simonkai Lajos*, kiadta tíz táblarájzjal a tudomá-nyos akadémia matematikai és természettudo-mányi bizottsága. Magyarország híres tölgyes erdei-ből az utolsó időkben sokat kuszítottak, de azért még ma is nevezetesek azok. Simonkai tanár sok évi megfigyelés és tanulmány után írta meg tölgyes ink monografiáját, külön osztályozva az egyes fajokat, melyek talaj és éghajlati különbségek szerint oszlanak el. Hazai tölgyfajaink alapos ismeretének nagy gyakorlati jelentősége van az erdőszetben, mert újra létesítendő tölgyes erdőknél szem előtt kell tartani, hogy mely fajt mily helyeken lehet a legjobb eredménnyel meghonosítani. A derek szakmunka ára 1 frt 20 kr.

A magyar tud. akadémia könyvtudó-vállala-tából az 1890-ik évre szóló illetmény, u. m.: Badice Ferencztől *Fáy András életrajza*. Egy kötet; 42 iv. — Barthélemy St. H.: *A philosophia viszonya a természettudományokhoz és a valláshoz*. Fordította

Péterfy Jenő; fölvizsgálta Pauner Imre. Egy kötet; 12 1/4 iv. — Rambaud A.: *Oroszország története*. Fordította Lauckó Albert. Fölvizsgálta Csiky Kálmán és A-bóth Oszkár. Két kötet; 55 1/4 iv, tehát összesen 110 iv, négy kötetben kikerült a sajtó alól és a jövő hónapban fog a pártoló tagoknak szétküldeni. Azon pártoló tagok, kik az évdíjat (5 frtot) és — ha az illetményt köve kívánják — a kötetdíjat (1 frt 60 krt) előzetesen beküldötték, vagy legkésőbb f. évi október 15-ikéig a főtájkári hivatalhoz beküldik, a szállítmányt bérmentve kapják meg; azoknak ellenben, a kik e határidőt elmulasztják, a szállítmány (évdíj és porto fejében) 5 frt 40 kr, illetőleg (kötött példányokért) 7 frt utánvéttel fog megküldeni.

Háztartás. *De Gerando Antonina* új könyvet adott ki, teljes átdolgozásban fecsátva közre a Clima-Gáspár-féle *Rövid háztartást*, polgári és felsőbb leányiskolák, valamint tanítóképezdek számára, a legújabb miniszteri tantervek szerint. *De Gerando Antonina* tíz év óta tanítja a háztartást, a kolozsvári felsőbb leányiskolánál, s e tankönyvet saját tapasztalatai és jegyzetei után alakította át. Kilenc fejezetben adja elő a család, az otthon, a háztartás vezetését, a takarékosság erényét, a háztartási javakat, a lakást, ruházatot, bevásárlást, a gazdaság berendezését, a konyhát, főzést, élelét, a házi állatok gondozását, a konyha-kertészetet, végül a hirtelen betegedések esetére tanácsokat is jegye föl. A gyakorlati irányú könyv a Lampel-féle könyvkereskedésben jelent meg s ára 50 kr.

Az Osztrák-Magyar Monarchia irásában és képmé néprajzi vállaletnak Krajnát tárgyaló részéből szétküldték a 10-dik füzetet (116. füzet). A Karszt leírása Kraus Ferenc tollából véget ér. *Zoll* Alfréd az adelsbergi barlang szebb pontjairól rajzokat készített hozzá. Aztán *Deschmann* Károly kezdi meg *Krajna őstörténetét*, melyhez a laibachi czölöp-építmények közt talált leletek, Virböl való bronz tárgyak, Watschban kiásott kelta maradványok és gall fegyverek meg ékszerek csoportos képei járulnak. Az első cikket *György* Aladár, a másodikat *Bonez* Odón fordította.

A magyar színeszet száz éves jubileumának méltó megünneplésére készülnek a nemzeti színházban. Az igazgatóság már megállapította a jubiláris díszelőadás programját, mely a következő: *«Az úttörők»*, drámai prólóg, dr. Várady Antaltól, *«A földön járó csillagok»*, Jókai Mór egyfelvonásos színműve, melyben az első színészek szerepelnek. Az *«Igazhízi»*, Simay Kristóf vígjátéka rövidre vonva. Tudvalevőleg ezzel a darabbal nyitották meg a mai várszínházat 1790 október 25-én. A jubiláris díszelőadást egymásután három estén ismétlik, október 24-én, 25-én és 26-án, október 27-én pedig a várszínházban. A díszelőadások csupa új jelmezek és díszletek készülnek.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A Petőfi-társaság e hó 14-ikén tartotta első felolvasó-ülését a nyári szünet után. *Tolnai* Lajos elnöke alatt, ki üdvözölte a szép számmal egybegyűlteket.

Szana Tamás a *«Bohéme élet Magyarországon»* czimen olvasott föl az ötvenes évek irodalmi életéről, mikor az írók és művészek nagy kedvüket leltek a zajos életben, a korcsmázásban, s a rendes találkozó hely a *«Kömölő»* volt. Az ötvenes évek íróiról és művészeiről beszélt, kiknek egy része tivornyákba igyekezett fojtani a hazafiai bánatot. A magyar írók és művészek bohéme-életének az alkotmány visszaállítása vetett véget. A mint a nemzet visszanyerte szabad rendelkezési jogait s a többé nem volt megtiltva a politizálás, megszűnt az irodalommal való demonstrálás. A tetszéssel fogadott felolvasás után *Tolnai* Lajos mutatott be néhány költeményt *Temérdektől* (Jeszzenszky Danótl.) Végül *Margitai* Dezső felolvasta *Bodon* József *«Ebed a vendéglőben»* című humoros rajzát. A nyilvános ülés után zárt ülés következett, melyen többek közt a b. gyarmati Madách-szobor leleplezési ünnepélye s a Komócsy-jubileum került megbeszélésre.

EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

A székesfehérvári püspök beigtatása. Szept. 14-ikén ment végbe Székesfehérvárról *Steiner* Fülöp püspök beigtatása püspöki székébe. *B. Hornig* vesprémi püspök és káptalan kiséretében vonult a székes-egyházba, hol *Grensberger* apát-plébános beszéddel üdvözölte. *Steiner* püspök másfél óráig tartott beszédet mondott, igérve, hogy híveinek, egyházaik s a magyar hazának javára fog törekedni. Az egyházi szertartást 140 terítékű díszbeidő követte, melyben részt vettek báró Hornig püspök, gr. Cziráky Béla főispán, a Zichy és Esterházy grófok, *Meszlényi* Lajos és *Kégl* György orsz. képviselők, *Havranek* polgármester, stb.

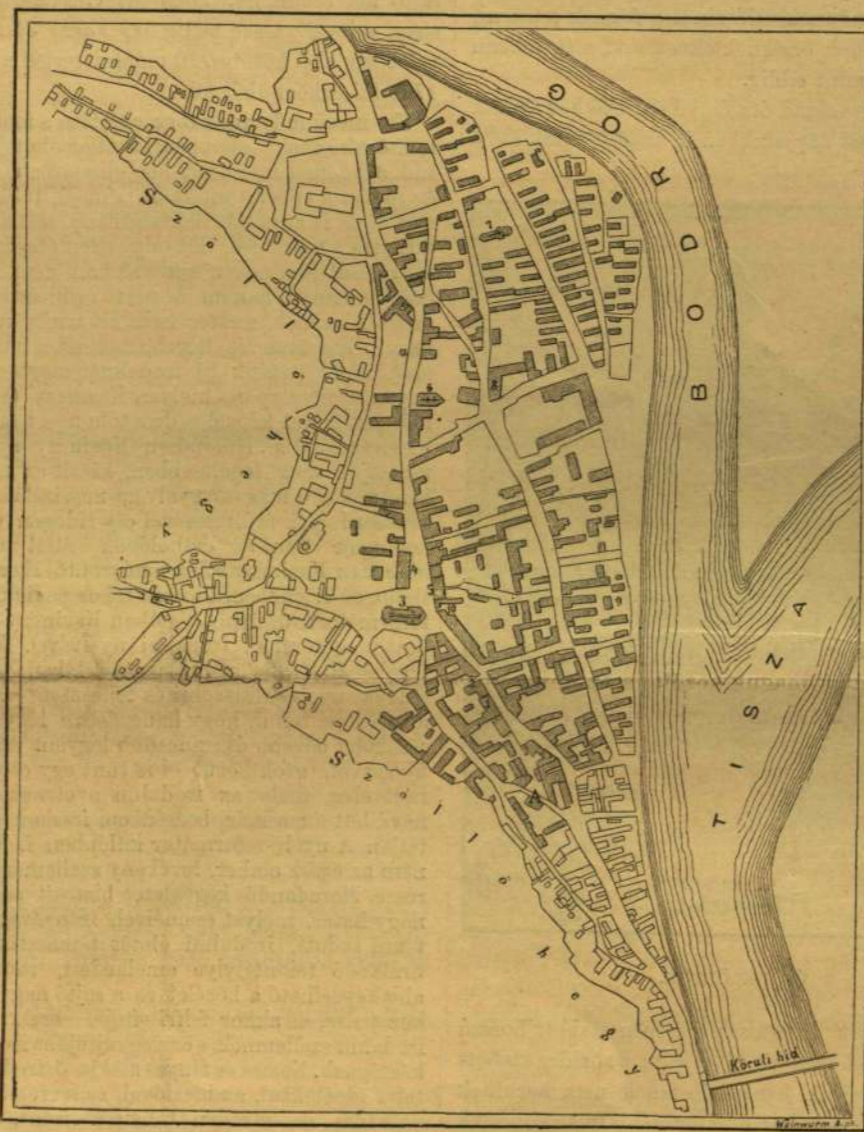
Küldöttség Karsay püspöknél. Karsay dunántuli evang. püspök. hivatkozva agy korára és megromlott szeméire a Bonyhádon tartott egyházkerületi gyűléssel lemondását tudatta, de a gyűlés elhatározta, hogy a lemondás visszavételére kéri, mert az evang. egyházat ugys sok veszteség érte a legközelebbi időkben, püspökei elhunytak. Mint Győr-ből jelentik a kerületi gyűlésből kiküldött mintegy 40 tagu küldöttség e hó 16-án tisztelgett Radó Kálmán világi felügyelő vezetése alatt Karsay Sándor püspöknél s a kerület nevében felkérte őt, hogy továbbra is a kerület élén maradjon. Karsay engedett a felhívásnak és kijelentette, hogy lemondását visszavonja.

MI UJSÁG?

A király a németországi hagyományok. A király Székelyhidről egyenesen Porosz-Sziléziába utazott, a német hagyományokra. Az egész uton mindenütt lelkesedéssel üdvözölték. Odebergnél gr. *Kálnoky* külügyminiszter csatlakozott ő felsége kíséretéhez.

let Erzsébet-kórházat. Egész váratlanul történt a látogatás, s harmadfél óráig tartott. A főherceg csaknem minden beteget megszólított, tüzetesen kérdezősködött az orvosoktól, s végül teljes megelégedését nyilvánította. A fejedelmi látogatás az egész látogatás alatt magyarul beszélt. A főherceg meg aztan elutazott Bécsbe, de a legközelebbi napokban ismét várják a főherceget és nejét, *Mária Terézia* főhercegnőt hazánkba *Kis-Tapolcsányba*, hogy megtekintsék új uradalmukat és a kastélyt. Az egész megyében nagy előkészületeket tesznek a trónörökös főherceg fogadására. A kastélyban s az egész uradalomban is nagy a sűrűség-forgás. A volt Keglevich uradalom összes tisztjei megfeszített munkásságot fejtenek ki, hogy a főhercegi pár gyönyörűségét találja a magyar birtokban és a két vadászlakban. Minthogy pedig mind a főherceg, mind fenséges neje nagy kedvelői a vadászatnak, örömmel fog melni abban, hogy az uradalom vadállománya ép most igen gazdag, különösen őzben, szarvasban, dámvadban és vaddisznóban.

Mai számunkban a kis-tapolcsányi kastélyról és

TOKAJ HELYRAJZA A TÜZVÉSZ UTÁN. — BENEDEK PÁL FÖMÉRNÖKTÖL.

4. A tűz kitési helye. 1. Takarékpénztár. 2. Városháza. 3. A kath. templom. 4. Nagy vendéglő. 5. Degenfeld-ház. 6. Görög nem-egyesült templom. 7. Görög egyesült orosz templom. 8. Izralita iskola. 9. Zsinagoga. 10. Gyógyszertár.

A sötétebb szín a leégett házakat jelzi.

Boroszlóba e hó 17-ikén déli egy órakerült 6 felsége, s itt gr. *Moltke* tábornagy is megjelent üdvözlése. A király a kastélyba hajtatott, hol *Augusta* Viktoria császárné köszöntötte. Ő felsége a császárnénál ebédelvén, *Rohmstockba* folytatta útját. Délután 5 órakerült meg, s *Vilmos* császár fogadta. A két uralkodó benső szíveséggel üdvözölte egymást. Ép oly barátságos volt a találkozás *Capri* kancellár és gr. *Kálnoky* külügyminiszter közt. Nagy sokaság üdvözölte a fejedelmeket. Bőrcenből ide érkezett *Albert* szász király is, kit uralkodónk még nap közben meglátogatott. Este udvari ebéd volt, melyen a szász király is részt vett. — Ő felsége szept. 18-ikén részt vett a hadgyakorlatokban. Elutazása e hó 20-ikára volt kitéve.

A királyné útja. Mint Lisszabonból jelentik, *Erzsébet* királyné rövid utt tartózkodást arra használta fel, hogy a legszigoribb inkognitóban *Mária Pia* özvegy királyné és Amália királyné meglátogatta, s kirándulást tett Contrába. A királyné e hó 14-ikén hagyta el a *«Chazalie»* yachtot a portugál fővárost, s Gibraltár felé hajózott.

Károly Lajos főherceg a székelyi hadgyakorlatokról Budapestre jöven, e hó 17-ikén meglátogatta a védnöksége alatt álló vöröskereszt-egyesü-

Imre, Cseh Ervin és Fáy Béla főispánok, Duka Tivadar hazánkfa Londonból s mások. A miskolci és kassai vonatokkal érkezett vendégeket a hidas-németi állomáson Komáromy László abaujmegei alispán üdvözölte és szavaira Kun Bertalan püspök válaszolt. A bevonulás Gönczre 150 kocsin történt, banderium kíséretében. A díszes diadalkapnál *Vécsy* Endre orsz. képviselő mondott üdvözlő szavakat. Természetes, hogy Göncz és a környék lakosságát sem maradt kénytelen. A templomban *Kun Bertalan* püspök és *Kis* Áron, a szatmári nyolczvanéves agy esperes beszélt. Majd a templom udvarára *Károly* Gáspár szobra elé gyülekeztek s báró *Prónay* Dezső beszéde közben lehullott a lepel a szoborról. *Szabó* József naprágyi lelkész részleteket olvasott fel *Károlyról* szóló pályanyertes munkájából. *Duka* Tivadar, Londonban élő hazánkfa, mint az angol biblia-terjesztő társaság képviselője tartott rendkívüli tetszéssel fogadott lelkes beszédet, melyben kifejezést adott a hatalmas brit-társaság meleg rokonszenvének magyar bibliafordítónk emlékére iránt. Gyönyörű szavakban mutatott rá magyar egyházunk és az angol protestantizmus folytonos összeköttetésére, melyből az angolok rokonszenvet, a magyarok erőt merítenek. (*Duka* Tivadar ez érdekes beszéde külön füzetben is megjelent.) *Szász* Károly püspök méltatta *Károly* Biblia-fordítását, élénk élénkezéssel kísért beszédeben. Délután 500 terítékű ebéd következett, melynél az első felköszöntőt *Kun Bertalan* mondta a király ő felségére. Utána gróf *Tisza* Lajos kelt föl és *Schlauch* Lőrincz nagyváradi püspök minapi beszédjéről megemlékezvén, a lefolyt ünne-

a magyar királyné birtokához tartoztak egész a 15-ik század végéig. Göncz ugyan királyné kegy utján 1262 ben Aladárnak, a királyné tárnokmesterének jutott birtokába, de Nagy Lajos alatt már ismét királyi birtok lett s rajta a király Pálos-kolostort emelt, melyről, mint *«gönczi boldogasszony»* kegy-helyéről, a 15-ik század elején van emlékezet. E kolostor már régóta romokban hever s neve *«pusztaklstrom»*. — *Mária* királynénak 1384-ben Gönczön várnagya volt. A következő században a pelsőczy Bebek-család lett az ura, de 1471-ben ismét a királyi kézre került. A virágzó község német lakossága akkor szőlőműveléssel foglalkozott s pecsétségbe is szőlőfűrtöket vésetett. E foglalkozás mellett a borkereskedés és az ipar Göncz városát is, mint a 15-ik században az egész felvidéket, a jöllét nagy fokára emelte. A mohácsi vészsel e városka is súlyos megpróbáltatások alá esett. Már János király tüzet és vasat ígért lakosainak, mert *Ferdinándnak* hódoltak. A 16-dik század stratégiai útja arra vezetett keresztül s a Hernádon a megye költségén hidja épült. És épen a megpróbáltatások ez idején lett e kis város a magyar kultúra előharcosainak otthona. Göncz első lakosa német nemzetiségűek voltak s papjai — a 15-dik század végén *Thyr* Mihály, a krakkói egyetem doktora, 1536-ban pedig *Ochs* Máté, valamint a község is németül levelezett. Az akkori családnevek: *Gloz*, *Mair*, *Cristán*, *Melzer*, mind német eredetű mutatnak. Midőn *Kassa* 1536-ban a János király kezére jutott, a reformált Kassavölgye (így nevezték akkor *Kassától* felé a Her-

Gábor magyar kir. kereskedelmi miniszter által 1890 szeptember 15-ikén. Isten áldása legyen e művön és megalkotóján.

Az aradi vértanuk emléksobrának föllállításán most már megfeszített erővel dolgoznak, hogy okt 6-ikára elkészüljenek vele. Aradon van *Zala* György is, a szobor alkotója. A szobor mellékalakjait nem fedik el, szabadon láthatja a község, de a fő alakot, Hunnia szobrát fedve hagyják, hogy a leleplezésnek is meglegyen a maga hatása.

Végleges megállapodás szerint a szoborba a következők lesznek véve aranybetűkkel:

A homlokzaton:

1849. Október 6.

A talapzat másik oldalán:

A MAGYAR NEMZET TIZENHÁROM VÉRTANUJÁNAK.

Másik oldalán:

EMLEKTE A HONFI KEGYELET. 1890.

A szobor föllátása e hó 25-ikéig valószínűleg megtörténik. Azután a szobor környékének díszítéséhez fognak. Emlék-érmekek is készítenek, s az arany érmekből *Klapka* és *Perce* 1848-iki tábornokoknak is küldenek. *Palágyi* Lajos pályanyertes ódját a nemzeti színház egyik tagja fogja szavalni.

A tokaji tűzkárosultak javára rendezett hangverseny e hó 14-ikén nem töltötte meg egészen a redut nagy helyiségeit. A program változatos és érdekes volt, s a község fáradhatatlan kedvvel tapsolt 11 óráig.

Az előadások a *budai dalárda* énekelődással kezdődtek. *Meszlényi* Adrienne k. a. a színeszeti iskola végzett növendéke szavalta azután *Pongrácz* Béla alkalmi költeményét, mely az operaszínház festői által készített dioramatis képek magyarázója volt, és *Ivánovics* Iván irt hozzá kísérő zenét. Hangulatot keltő előadás volt s a mozgó képekben megjelent Tokaj égése, a pászortüz és a játékonyság allegorikus csoportozata a leégett üszkös, kormos házsr tövében. *Schleger* Antonia k. a. bécsi udvari énekesnő, bécsi lokális dalokat adott elő nagy élénkséggel. *Pálmai* Ilka asszony, ki mióta bécsi énekesnő lett, most jelent meg először régi községe előtt, a *«Kertészleány»* operetteből élénk tetszés mellett énekelt egy jelenetet *Kiss* Mihályval, a budai szinkor széphanu tagjával. Tüntető tapsban részesítette a község a népszínház két primadonnáját, *Hegyi* Arankát és *Blaha* Lujzát, kiknek minden éneket ismételtették. Közreműködött még *Prévost* Henrik az operaszínház tenoristája, *Hubay* Jenő, jeles hegedű-művész és *Aggházy* Károly, a zeneakadémia tanára, zongorán. A hangverseny után a társaság egy része még ott maradt, s tánczra kerekedett.

A Józsv-egyesület adakozásai. A *«Józsv-egyesület* a tokaji tűzkárosultak részére ismét ezer frtot küldött; ezenkívül *Lompért* község leégettjeinek 300 frtot, a zemplémegei *Sárospatak*, *József-falva* és *Petroho* tűzkárosultjainak ezer frtot, a nórádmegei *Vizsás* községi tűzkárosultaknak 600 forintot, a sopronmegei *Babót* község tűzkárosultjainak 500 frtot, a *tisza-dadai* tűzkárosultaknak 300 frtot és *Csik-Csabolcfalva* jégkárosultjainak háromszáz forintot.

Lévay József költőnk, ki negyedszázad óta viseli Borsodmege főjegyzői tisztét, a megye aranytoll tisztelt meg október 10-ikén. A megye legközelebbi közgyűlésén melegen emlékeztek meg Lévay érdemeiről, melyeket a megyében és irodalomban szerzett, s elhatározták, hogy érdemét jegyzőkönyvileg örökítik meg s emlékül aranytollal tüntetik ki.

A román királyné életveszélyben. Erzsébet román királyné, kitől lapunk épen most közöl egy elbeszélést, jelenleg Angliában időz. Mikor *Conway* *Castlet* meglátogatta, komoly veszélyben forgott.

Séta közben a román kastély egyik megnyezet nélküli szobájában, melyet teli zöld fut be, a lomb között egy alvó baglyot látott meg a királyné s a gyermekes örömmel figyelmeseztette a nagy madárra a kíséretében levő udvarbölgyeket. Később a királyné a baglyot a rom egyik magasabb felvő pontjáról akarta megfigyelni és rálépett az alacsony falra, a nélkül, hogy észrevette volna, hogy a teli zöld lábai előtt egy negyven lábnyi mélységet takar el. A királyné már épen rá akart lépni a zöld levelekre, a mikor a kíséretben levő urak egyike megragadta karjánál. Odérkeztek erre mindnyájan s a kastély felügyelője elbeszélte, hogy érvekk elzöltt egy ember ezen a helyen életét vesztette. A királyné megköszönte életmentőjének gyors elhatározását és a társaság kocsin visszatért.

TOKAJ A TÜZVÉSZ UTÁN.

Kozmata Ferenc fényképe után rajzolta Cserna Károly.

pélyt is tanuibizonyosságul hozta föl, hogy a protestantizmus nem vergődés; a magyar protestáns szellem fenmaradására üritette poharát. *Szász* Károly s az ő szavaira felelve b. *Prónay* Dezső, a két protestáns egyház közti testvéries viszonyt éltették. Az ünnepélyt este hangverseny és táncmulatság rekeszté be.

Az emlékszóbor, melyet lapunk mai száma bemutat, tetszetős munka, *Mátray* Lajos *György* budapesti szobrász-tanár sikerült műve. Pályázat útján bízták meg elkészítésével, az ő mintáját itélvén a bírálók a legjobbnak. Az álló alak két méter magas gránit-talapozaton van elhelyezve. Maga az álló alak kétszeres életnagyságú, XVI. századbeli protestáns lelkész mutát; feje gondolkodásába mélyedve, a lábak könnyedén egymásra hajtv. Térdén tartja a bibliát, jobbján az írottól. Az elmélyedés, a buzgóság van kifejezve a szobron, az a buzgóság, melylyel egy pap azon fáradozik, hogy a kereszténység könyvét híveinek anyanyelvén adhassa oda.

Göncz maga régi városka, és nevével sokszor találkoznak történelmünkben.

Az Árpád-házi királyok ezen erdős és gyér lakosságú környéken telepítések által terjesztették a kultúrát. Így találkoznak 1219-ben Abaujmegegyében a királyné németjeinek tíz falujával. Ezek Fel-, Közép- és Al-Németi, Perény, Orozska, Czéce, Dob-sza, *Vizsoly*, *Egyházás-Vizsoly* és *Göncz* voltak. Nevők a tizenharmadik század közepén *vizsolyi* kerület volt, s

nád mentét), csakhamar megmagyarosodott. Göncz papja 1543-ban már *Sztás* Márton volt; ennek utódja beneczedi Székely István, az első magyar nyelven irt krónika szerzője, s 1560-ban találkoznak itt először *Károly* Gáspárral, a még élő s magát *«István* egyháza veteránus szolgájának» nevező Székely István oldalán. A magyarság mindennél a kalvinizmushoz fordult, s az 1566-ik évi gönczi zsinat, melyet *Károly*, mint kassa-völgyi esperes hívott össze, a genfi konfessziót és *Kalvin* katejáját buzgón ajánlotta. Mindez azonban még nem vezetett nálunk a protestantizmus ketté-válására, s *Kassa* is, bár *Kalvin* követőit küldözte kebeléből, papjait *Károlyhoz* küldte fölavatásra.

Emléktábla a Vaskapun. Szeptember 15-ikén kezdtek meg a Vaskapu szikla zónyainak szétvételét, ünnepélyesen. Ott volt gróf *Szapáry* miniszterelnök, *Baross* Gábor kereskedelmi miniszter, *Szögyén-Marich* László külügyminiszteri osztályfőnök; a szerb kormány részéről pedig *Gruics* miniszterelnök és *Tausanovics* kereskedelmi miniszter. Az első robbantáshoz *Baross* miniszter gyújtotta meg a dinamitot villamos készülékkel. A szabályozás megkezdésének nagy munkáját *Kliszura* vidékén, a hegyoldalban emléktábla hirdeti. A felirás rajta ez: *«Az* alduai zuhatagoknak és Vaskapunak az 1888. XXVI. törvényekkel elrendelt szabályozása megkezdett *Első* Ferencz *József* uralkodása, *Szapáry* Gyula gróf miniszterelnöksége alatt, *bellusi* *Baross*

* Figyelmeztetés. Az előfizetés könnyebb teljesítését végett mai számunkhoz postai utalvány is van mellékelve.

Világhíri műemlék pusztulása. Spanyolországban az arab építészet remeke, a mór uralom egyik csodáló emléke, a granadai Alhambra leégett. A tűz e hó 16-ikán este tört ki, s elhamvasztotta e világhíri épületet. Az a gyaru forog fenn, hogy a katasztrófát gyújtogatás idézte elő.

Az Alhambra (piros ház), melyről már lapunk is többször közölt részletes leírást, valamikor a Granadában székelő mór királyok lakhelye volt, valamint a kalifák vára, az utóbbi időkben spanyol erőd. A várostól 1/2 órányira fekvő hegyen, sűrű lombok közül tekint alá a völgybe, melyet a Duero hullámai mosnak. Háromnegyed óra alatt sem járhatni körül; harmincz torony, meesetek, templomok, paloták, fürdők, vízvezetékek, híres szökőkutak, lakóházak s udvarok által ellepett terület. A XIII. században építette Mohamed-Ibn el Otmár, egy a Kesudák granadai dinasztiájából származó khalifa s azóta a legváltozatosabb történelmet élte át. Legszébb részei a bitor-torony, az igazság kapuja, az Alberca-udvar, mely a palota oszlopcsarnokait tartalmazza, s a melyben a tűz is támadott, az orosz-lán-udvar, a két nővér terme, az Abencerrage-ok csarnoka. Mindezeknek épületi anyaga magában is becses; a nemes ércetek, alabástromot, s a legértékesebb fanemeket pazar kézzel alkalmazták mindenfelé. Az Alhambra nélkül Granadát elveszti minden érdekességét. Egyszerű regényes fekvési spanyol város lesz, a minő oly sok van Spanyolországban. A turisták sem fogják nagy számmal látogatni, mint eddig.

A Duna áradása a főváros közt most már megszünt veszélyes lenni, de elég bajt okozott. A városi csatornákat a Dunára ömlésnél elmulasztották elzárni, s a víz a csatornákon keresztül benyomult a pinceszékbe, a raktárakba, az alacsonyabb fekvésű udvarokba. Az orvostani klinika alsó helyiségeit is elöntötte a szennyes víz, s itt nem csekély feladat lesz a kórház követelése szerint desinfiálni a falakat. A szép Margit-sziget sokat szenvedett. Napokig csónakok jártak a tarka virággyagok és pázsitok gyep fölött. Leginkább a sziget felső része volt elöntve. Az ár vastag iszapot rakott le, a lóvonatú vasutat több helyen egész lábny iszap fedi. Magyar főkerítés a víz apadásra után rögtön hozzá kezdetett a munkához, s az egész szigeten dolgoznak, hogy eltüntessék az árvíz pusztításait.

A színesítő kiállítás még mindig elég jól látogatható. A kiállítás összes bevétele szeptember 10-ig 3550 frt 62 kr volt, miből levonva a 882 frt 70 kr kiadást, már eddig is 2667 frt 92 kr tiszta jövedelem mutatkozik. A tombola sorsjegyeit már foralomba hozták a nyugdíjalap javára. Egyelőre csak 5000 darabot bocsátottak ki, husz krajczárjával. Van 300 nyeremény és minden sorsjegy veendő fel van jogosítva a húzásra.

Francia képviselő Budapest. A francia képviselőháznak egyik előkelő tagja, Prevet Károly, idéző jelenleg Budapest. Prevet alelnöke volt a múlt évi párisi világiállásnak s a képviselőházban vezére ama nagy-íparosokból alakult pártján, mely kiárólag kereskedelmi és nemzetgazdasági kérdésekkel foglalkozik. Prevetnek öt izben ajánlották fel miniszteri tárczát, de ő nem vállalkozott egyszer sem a tisztségre. Prevet, a ki kitünő vasúti és kereskedelmi szakferő, egyenesen azért jut Magyarországra, hogy az új zónarendszert tanulmányozza. A fővárosból a vidékre is elrandul. A francia államferő útjában Diósy Arthur kiséri, fia Diósy Márton Londonban élő hazánkfiának, Kossuth egykori titkárnak.

Sakk-versenyek. A gráci sakkverseny befejeződött, még pedig magyar ember diadalával, a menyében az első díjat, egy a király által ajándékozott 150 forint értékű ezüst serleget. Makovez Gyula, a budapesti sakkköz-társaság kiküldöttje nyerte meg. Makovez e verseny alatt nem vesztett egy játszmát sem; négy játszmát megnyert, kettő pedig remis lett. A második díj Lasker bécsi sakkosának jutott. A Manchester-i sakkverseny is a vége felé közeledik. A díjat Tarrach fogja megnyerni, a ki már is olyan előnyben van, hogy a 80 font sterlinges első díjat nem vihetik el előle. A második díj Blackburne-nek jut.

* Élő éjjeli lámpák. A Kelet-Indiában lakó Loxia madár, moji megzselidítő levélhordónak is használják s tanulmányoságról igen ismeretes, fészket magae fák csúcsára üvegalakul rakja, oly módon, hogy a szél ringathassa. Egy angol tudós nemrég több fészket vizsgálta meg, a több kamrából álló fészkekben csaknem mindenütt talált egy-egy szentjános-bogarat sáral a falhoz tapadva, sőt ha a bogarat kivette onnan, a madár más napra újat szerzett. Ugy látszik, hogy mesterséges éjjeli lámpákat szokta pótolni a világitó-bogarakkal.

Előfizetési fölhívás.

Lapunk azon t. előfizetőit, kiknek előfizetése szeptember végével lejárt, folkérjük az előfizetés mielőbbi megújítására, nehogy a lap küldésében fennakadás álljon be.

Table with subscription rates for various editions and combined rates.

A « Világkrónika », mint hetilapjaink kiegészítője, a hazai és külföldi általánosabb érdeklődő eseményeket részletesen ismertető és magyarázó cikkekben és képeken kívül nagyobb elbeszélések és regények is közöl képekkel illusztrálva, úgy szintén uti rajzokat, nép- és tájismertetőket, szemléltető jelentéseket a hazai és külföldi közérdeklődő dolgokról, találmányokról, fölfedezésekről, ugyintán mulattató közleményeket, közhatalmi tudnivalókat, képtalányokat, tréfás feladványokat, stb.

A Világkrónikát hetilapjaink előfizetői fél-évre 1 frt, negyedévre 50 kr. pótdíjjal rendelhetik meg.

Az előfizetések a « Vasárnap Ujság és Politikai Ujdonságok » kiadóhivatalába, Budapest, egyetem-utca 4., küldendők.

Lapunk kiadó-hivatala a « Pesti Hirlap » című, pártszínezet nélküli politikai napilap kiadó-hivatalával egyezsereg lépett, hogy azok, akik a két lapot együtt rendelik meg, kedvezményes áron fizethetnek elő, és pedig:

Table showing subscription rates for the Pesti Hirlap and Vasárnap Ujság.

A « Vasárnap Ujság » és « Politikai Ujdonságok » kiadóhivatala: Budapest, IV. Egyetem-utca 4. sz.

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a következő napok alatt: ABEL FERDINAND, a magyar államvasutak nyug. felügyelője, 50 éves, Budapestben; uganint: MANDIS GRÓZ, a debreczeni dohánygyár igazgatója, 36 éves; SCHUBERT JÁNOS, 1848-9-iki honvédfőhadnagy 68 éves, ki tevékeny részt vett a budapesti egyletdevel, a honvédménház s több más jótékony egyesület alapításában; dr. NEMETH IONACZ, gyermekorvos, 65 éves; FINK HENRIK, a Pannónia-gyármol részvény-társaság 23 éves által irrodafőnöke és cégügygője, Fenyő Sándor hirlapiról, a « P. Napló » segédszerkesztője édes atya, életének 53. évében; BANFI SÁNDOR, fővárosi zenetanító, ki a zeneszerzés terén is sikeresen működött, 43 éves korában. — MOLNAR ÁGOSTON, szabósemegegy főldbírtokos, a ki a szabadságharcban is tevékeny részt vett, 82 éves. Levelek. — SUKUB HUGO, hadsergejnt hadnagy, N.-Váradon. — PETROVICS GÉZA, cs. és kir. műszaki akadémiá növendéke, 21 éves korában Deregyón (Zemplén-megyében). — JARAB ANTAL, 26 éves korában, Csik-Szent-Imrén. — KOCIS GUSZTAV, a diósgyőri állami vasgyár fiatal tisztviselője. — SZILÁSI CASPAR, a Ferencz-József-rend lovagja, 50 éves, Léván. — TREPER GYULA, borsodmegyei utbiztos, Miskolczon. — MAGYARI KOSZA FERENCZ, fővárosi ügyvéd, a szabadságharcban huszárszázados, 64 éves korában, Budapestben.

ANDAHÁZY ANTALNÉ, szül. Dolovicsény Anna 90 éves korában Szepes-Váralján. — RÓTH BELÁNE, szül. Korossy Irma, a török-becsei ev. lelkes neje, 29 éves, Buziádon. — ADÁMY LAJOSNÉ, szül. Laczénbach Aloyza, 84 éves, Esztergomban. — VARGHA SÁNDORNÉ, szül. Lófi Erzsébet, 66 éves korában Budapestben. — SCHMIDT KÁROLYNÉ, szül. Hrabéczy Antónia, 46 éves, ugyanitt.

SZERKESZTŐI MONDANIVALÓ.

Eszküvőre. Tehetségre mutat, csak az a kár, hogy kisse el van nyújtva s az elhamarkodás bűnyegét hordja magán. Az apróbb hibákon, melyeket kétségkívül csak az elnyagolt kidolgozásnak róhatunk fel, könnyű lesz segíteni; nehányat meg is jelöltünk. Például mindjárt az első strófa harmadik sorában hibás a szórend, a szavak így elhelyezve nem azt fejezik ki, a mit a szerző mondani akar.

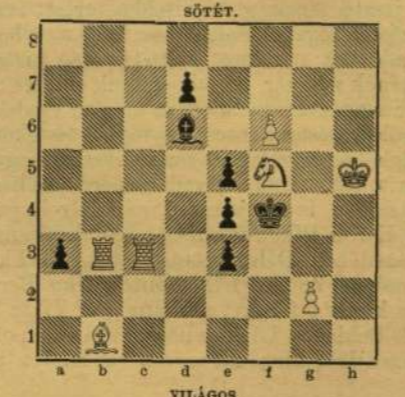
Mi értelme van ennek? ... semmi. — A negyedik strófában úgy látszik, mintha a delütanok tünnek volna

együttel tova. A hősnő sem szerencsés kifejezés, ide más bensőbb, igazabb kell stb. Így apróra szedve a strófiákat, szerző bizonyára még több simítani valót is talál költeményén, melyet gondosan kijavítva, közölhetők tehet.

Károl Gáspár szobránál. Nem közölhető. Debrecezenből és K. G. leveleit köszönettel vettük, valamint az ígéretet is. Nagy-Várád. K. N. és P. G. Magán uton válaszoltunk. Beszterce. H. Gy. Szintén magán uton megy válaszunk.

SAKKJÁTÉK.

1621. számú feladvány. Schrúfer F.-től. (Gróf Pongrácz Arnold emlékének ajánlván.)

Világos indul s a negyedik lépésre matot mond.

Az 1615. számú feladvány megfejtése.

Table showing the solution to the chess puzzle, including move notations and piece positions.

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi Sándor. — Kovács József. — Keszeméten: Balogh Diens. — A pesti sakk-kr.

KÉPTALÁNY.

A « Vasárnap Ujság » 36-ik számában közölt képtalány megfejtése: A góg nem ismer kötelezettségét.

HETI-NAPTÁR, szeptember hó.

Table with a weekly calendar for September, including dates and religious observances.

Feloldás szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Schwarze Seidenstoffe von 60 Kr. bis fl. 11.65 p. Meter — glatt und gemustert (ca. 180 versch. Qual.) — versendet roben- u. stückweise porto- u. zollfrei das Fab. ik-Dépót G. Henneberg (K. u. K. Hofliefl). Zürich. Muster umgehend. Briefe kosten 10 Kr. Porto.

A FRANKLIN-TÁRSULAT kiadásában Budapestben épen most jelent meg és minden könyvarusnál kapható.

LEGGYÁBB HÁZAJ TITKÁR. MAGYAR LEVELEZŐ ÉS ÖNÜGYVÉD

vagyis elméleti és gyakorlati vezérkönyv a közéletben előforduló mindennemű levelek, folyamodványok, kérvények, felebbezések, jogügyleti okiratok helyes szerkesztésére iparosok, kereskedők, mezőgazdák, hivatalnokok és magánosok használatára

Szerkesztette FARKAS ELEK.

Kilenczedik a legújabb (bezárólag a 1888. évi) törvénykezésre való tekintettel teljesen átdolgozott kiadás.

Ára füzve 2 forint 40 kr.

TARTALOM:

Table of contents listing various legal and administrative topics covered in the book, such as 'BEVEZETÉS', 'I. SZAKASZ', 'II. SZAKASZ', etc.

VÉGHLESI VERA-FORRÁS.

Hazánk legtisztább, legolcsóbb és legjobb szén-savdús, égvényes savanyu vize.

VEGHLES-SZALATNÁ-n (Zólyom-m.)

Mindig friss töltésben kapható a budapesti főraktárban: Erzsébet-körút 56-ik szám alatt.

Telephon-összeköttetés.

Számos raktár a vidéken.

1847 óta, tehát több mint 40 éve, hogy a legnagyobb sikerrel alkalmaztatik a Németország első orvosi kollegiuma által megvizsgált s kitűnő használhatósága miatt a magas helytartóság által Magyarországnak szabad. WEBER-féle

Köszvény - vászon

köszvény, csúsz, tagzsugorlás, keresztcsont-fájás, vörheny, mell-, hát- és derékfájdalmak, lábköszvény, csípőfájdalom és ischias stb. ellen, mindennemű gőresők, a kezek és lábokban, különösen gőresős erek, dagadt tagok, fízomódások és oldalsaurások biztos eredményre gyorsan gyógyítanak ezen gyógyhatásos köszvényvászon által. Egy csomag ára 1 frt 5 kr., keűtős erejű, nehezebb bajknál alkalmazandó 2 frt 10 kr.

Valódi csak akkor, ha a melléti védjeggyel el van látva. Dr. Baron párisi általános sebtapasza mindenféle sebek, genyendések és daganatok, körömgynuladások, égések, bürmimemű sérülések, harapás, szurás, ütés, vágás, tyűkszem, fagyás stb. ellen. — Egy köcsög ára a használati módszerrel együtt 70 kr., kisebb köcsög 35 kr.

Valódián kapható: **TÖRÖK J.** gyógyszerárban Budapest, király-utca 12. szám a.

ÓRA-javítási műhely BUDAPEST,

IV., Pappnövelde-utca 3.

Jótállás mellett elvállalok szakmamban vágó javításokat és régi órák átalakítását, ugyiszintén megrendeléseknél mindennemű órák szállítását pontosan szabályozva szabott árakon.

HUBER EDE műórász.

„Nincs többé fejfájás“

D. GÖTZ MIGRAINE-PORA

huzsonöt év óta egyedural, ideges, rheumászerű, sőt gyomorból származó fejfájás ellen a legjobb sikerrel használtatott, mit több ezerte menő köszönet-nyilvánítás bizonyít. Utolsó időben a **MADRIDI UDVAR** feltűnő eredménnyel használta. 1 doboz ára használati utasítással 2 frt, 1 kis próba-doboz használati utasítással 1 frt. Eredeiben kapható csak egyedül Fáykiss József „nagy Krisztóf”-hoz címzett gyógyszerárban, továbbá Török Józsefnél, király-u. 12. Thallmayer és Seitz és Kochmeister F. uraknál.

Dr. Lengiel Fr.-féle nyírfabalzsam. Kir. szab. Svédhonra.

Már magában véve azon növényi nedv, a mely a nyírfából kifolyik, ha annak törzsét a legújabb idő alatt eltávolítja a szepől, majfolat, anyajegyeket, orvosságokat, bőrártásokat a bőr minden más egyéb tisztáltsásgal, ara egy koronát, használati utasítással együtt, 1 frt 50 kr.

Dr. Lengiel orvosi Benzoe-szappana a legalkalmasabb bőrártáló szappan, mely a bőrt gyengéddé s finomá teszi s hivatal van a nyírfabalzsam hatását előmozdítani. Ára 60 kr. Kapható minden jobb gyógyszerárban. Főraktár **Török József** gyógyszerárban, Budapest, király-utca 12. — Aradon: Ring S. gyógyszerárban.

Kitűnő segédeszköz a bibliai oktatáshoz!

A SZENTFÖLD MADÁRTÁVLTATBAN.

Színes tér- és tájkép, mely a szent írásból ismeretes legnevezetesebb helyeket (88-at) szemléltetve, nagyobb érdekességet kölcsönöz az oktatásnak és ezáltal minden esetre sikeresebbé is teszi azt.

Egy példány ára **20 krajczár**; hat példánytól kezdve fára tekerve küldjük szét és tízenkét példányra egy ingyempéldányt adunk.

Költség-kimelés céljából ajánljuk a megrendelő példányok árát a megrendeléssel egyidejűleg postautalvánnyal hozzáunk juttatni és a postai bérmentes küldésért a megfelelő díjat (5—15 kr.) hozzászámítani.

Megrendeléseket elfogad különben minden hazai könyvkereskedő.

FRANKLIN-TÁRSULAT
Budapest, IV., egyetem-utca 4.

Nehéz hallást

J. C. Steinbrück, Berlin, NW. 21, Spenerstrasse 9.

Számos bizonyítvány, a többek közt:

„Nyolcz év óta szenvedett leányom nehéz hallásban. Használtam tehát a készüléket is, és legnagyobb örömmel beismerem, hogy leányom, ugy mint szelőt, jól hall.”

Berlin, 1889 augusztus havában.

Jasnik A., szolg. k. vasuti felügyelő, Kleiststrasse 40.

Mint legújabb ajánlatik: a viselésnél majdnem láthatatlan egyszerű és villamos halló-készülékek (mikrofon).

Legjobb és Leghíresebb Pipere Hölgypor

La VELOUTINE

Különleges Rizspor

CH. FAY, ILLATSZERÉSZ, PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent es minden könyvtárban kapható:

KERESKEDELMI SZÓTÁR

A M. TUD. AKADÉMIA ÁLTAL KIKÜLDÖTT SZAKBIZOTTSÁG KÖZREMÜKÖDÉSÉVEL.

SZERKESZTETTÉK

BALLAGI MÓR és GYÖRGY ALADÁR.

A MAGYAR TUD. AKADÉMIA KIADÁSA.

I. Német-magyar rész. II. Magyar-német rész.

A két kötet ára fűzve 5 frt., vászonkötésben 5 frt 60 kr.

A két kötet csak együtt kapható.

MAKROBIOTIKA

VAGY

HOGYAN HOSSZABBITHATJUK MEG ÉLETÜNKET

IRTA

Dr. HUFELAND KRISTOF VILMOS.

Dr. KLENCKE átdolgozása nyomán, fordította KEMÉNY FÜLÖP.

Ára fűzve 1 frt. Vászonkötésben 1 frt 60.

TARTALOM:

Elmeleti rész. A makrobiotika történeti fejlődése. — Az életerő és az élettartam általában. — A növények élettartama. — Az állatvilág élettartama. — Az emberek élettartama. — A tapasztalatok eredményei. — Az emberi élettartam meghatározása. — Közelebbi megfigyelése az emberi életnek, legfőbb mozzanatainak, s magasabb és érteimi tökélyének befolyása az élet tartamára. — Egyes emberek élettartamának különös alapokai és ismertető jelei. — Az élet hosszúságát ezéző különféle rendszerek vizsgálata, és az egyedül lehetséges, s az emberi életre érvényes rendszer megállapítása.

Gyakorlati rész. Első szakasz. Az élet-erővidítők tényezői. Ferde nevelés, — alké-nyezetés, — túllingerlés, fizikai és erkölcsi elpuhultság. — Kioszpangás a neml évsze-tesben, — a nemzési erő elapadására, — a fizikai és erkölcsi önfertőzés. — A lelki erő tülfeszítése. — Betegségek, — ezeknek helytelen gyógykezelése, — erőszakos halálának, — hajlam az öngyilkosságra. — Tisztátalan levegő, — az embereknek nagy városokban összeszűsült való lakása. — Mértékletlenség az evés- és ivásban, — a finom konyha, — a szesz italok. — Életerővidítő kedélyhangulatok és szenvedélyek, — haláltól való félelem, — rossz kedv, — túlságos elfoglaltság, — semmittevé, — unalom. — A túlságosan kifejtett képzelőtehetség, — betegség képzése, — érzékenykedés, — Méreg, úgy fizikaiak, mint ragályosok. — Az öreg kor s annak korai előidézése. — Második szakasz. Élet-hosszító tényezők. Jó fizikai származás. — Észeszeri fizikai nevelés. — Tevékeny és munkás ifjúság, — az elpuhultság kerülése. — A fizikai szerelemtől való tartózkodás az ifju korban és házasságon kívül. — Boldog házasság. — Az alvás. — Testi mozgás. — A szabad levegő, mérsékelt hó-fok. — A falusi és kerti élet. — Utazás. — Tisztaság és a bőr ápolása, — vajjon a gypju, vagy vászon fehérnemű ajánlató-sabb-e? — Helyes étrend; — mértékletes-ség evés- és ivásban; — a fogak ápolása; — orvosi étkönyv. — Leiki nyugalom; — megelégedettség; — élethosszító kedély-hangulat — és foglalkozásamek; igazi jel-lem. — Kellemes és mérsékelt érzelmi és érzelmi ingerek. — A betegségek elhárítása és okszeri kezelése; — a különböző beteg-ségek iránti hajlam felismerése, s az ez esetekben követendő eljárás; — az orvosi tudomány, s az orvos helyes felhasználása; — hámi és uti gyógytár. — Elemtetés sze-roncstélességeknél. — Az öregkor és kellő gondozása. — A szellemi és testi erő ki-velése. — A fenti szabályoknak a testszer-vezet, vérmérséklet és életmód különböző volta szerinti alkalmazása.

39. SZÁM. 1890. BUDAPEST SZEPTEMBER 28. XXXVII. ÉVFOLYAM.

Hírhírtessé feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre — 6 •

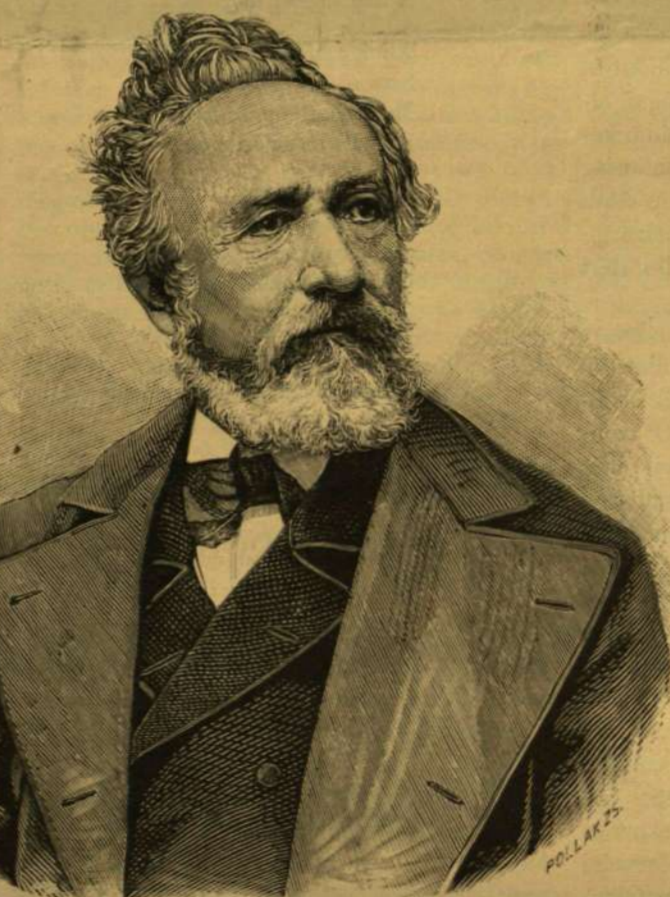
Csepán VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt félévre — 4 • Csepán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt félévre — 3 • Külföldi előfizetésekhöz a postaiag meghatározott viteldíj is csatolandó

SPELLETICH BÓDOG.

OLY KEVÉSEN vannak már életben azok közül, a kiknek szabadságharcunk nagy mozgalmaiban kiváló szerep jutott, hogy ma holnap akár újjajonk is megolvashatnók. S a meg-ritkult sorok egyre ritkébbakká válnak, minden esztendő elvégezi bennök romboló munkáját, s szemünk előtt látjuk, hogyan hull ki egyik kő a másik után abból a falból, mely egy-ekor hazánk függetlenségének és alkotmányának védbástyája volt.

Pesten végezte el jogi tanulmányait, s már 21 éves korában a legismertebb nevű ügyvédek sorába tartozott, ő vezetvén az akkoriban oly híres, régi Adamovics-pórt, melyet a kitűnő jogász aztán megbízói javára meg is nyert. Alapos képzettsége, tiszta jelleme s lekötelező modora csakhamar jelentékeny társadalmi be-folyáshoz segítettek, s 1839-ben vezette oltárhoz az ország egyik ünnepezt szépségét, Markovics Paulinát, Pauler Tivadar, a nagyhirű egye-

suth pártjához tartozott. Majd nemzetőr-parancs-nok lett, s midőn az alvidéken nyíltan föllázad-tak a szerb tőmegek az alkotmányos rend s a törvényes kormány ellen: ez utóbbi részéről mint kormánybiztos küldetett le a Bácskába, hol gróf Batthyány Kázmérral együtt működött a rend helyreállításán. A minden erejét tülfé-sztítő nehéz munka azonban súlyos betegségre ejté, s hogy azt mielőbb helyreállítsa s újra a haza rendelkezésére álljon, 1849 tavaszán Bala-ton-Füredre ment, onnan Debrecenbe induló, a már ide vonult magyar kormány és országgyűlés után. Deák Ferenc is Balaton-Fü-reden időzött akkor, s tudván Spel-letich szándokát, búcsúzáskor eze-ket mondá neki: „Azt izenem Kos-suthnak, hogy nekem a forradalom se testemnek, se lelkemnek nem kell. De ha már odáig jutottak a dolgok, a hová jutottak: gondolja meg, hogy fecsegő parlamenttel és engedelmséget megtagadó tábor-nokokkal a hazát megmenteni nem lehet. Küldje haza az országgyűlést és álljon maga a sereg élére.”

SPELLETICH BÓDOG.

Spelletich Bódog 1815-ben Sza-badkán, régi nemes családból szü-letett. Szépanyja a budai Vérmezőn kivégzett Martinovics Ignác apát-nak az édes anyja volt, s a család republikánus tradícióinak hatását látjuk végig vonulni Spelletich Bó-dognak is egész életén. Részben ennek volt tulajdonítható azon be-nem vallott, de minden cselekedeté-ben és elhatározásában jelentező ellenszenv, melylyel minden rang, czim és kitüntetés ellen viseltetett, a melyekhez pedig különben tehetségei folytán kétségkívül igényt tarthatott volna. Demokratikus érzülete odáig ment, hogy még az általa megrendelt hírla-pok kiadóhivatalainál is kikötötte, hogy a cím-szalagon minden címzést kerüljenek, még az «ur»-at is elhagyják, ne álljon azon a pusztá ne-vén kívül semmi más.

Atyját korán elvesztette, s neveléséről ezen-túl édes anyja, egy minden tekintetben ki-tűnő, művelt és gyöngéd anyja gondoskodott.

temi tanár s utóbb igazságügyminiszter, uno-kahugát.

Bizodalmas viszony kötötte azon kornak ki-tűnőségeihez, s a közelet vezérei közül oly fér-fiak, mint Széchenyi, Kossuth, Teleki László, Deák Ferencz, Ghyecz, Somssich, Perczel, Klau-zál, Szemere, s pártkülönbég nélkül mind oly emberek érdemesítették barátságukra, kik törté-nelmünk aza korszakának mindig kimagasló oszlopai lesznek.

1848-ban képviselővé választott, s a Kos-pörrel támáda meg egy rokona, s a visszamaradt szegény nőnek még élelemre sem jutott, nemhogy utazásra, hogy gyermekeivel férje után indul-hasson a hontalanságba. Csak 1850 tavaszán kereshette meg férjét Hamburgban, mivel aztán innen Londonba ment, magával vivén két kis fiát is, Istvánt és Mihályt.

Az előbbi utóbb az 1861-ki észak-amerikai szabadságharcban tüntette ki magát, s Ameri-kában is halt meg 1867-ben. A második csalá-dot alapított, s most is atyja hátrahagyott föld-